

Νικόλαος Παύλου
PDoc, PhD, MA, MTh
Θεολόγος- Ιστορικός

Θέματα Θεολογίας

Για χρήση των σπουδαστών του 1^{ου} ΙΕΚ Λάρισας

Λάρισα 2022

Θέματα Θεολογίας

Το περί Θεού ερώτημα. Στοιχεία θεολογικής ορολογίας και εννοιών. Η Επιστήμη της Θεολογίας και οι Κλάδοι της

Το περί Θεού ερώτημα:

Η έννοια «Θεός» θέλει να δηλώσει την ύπαρξιν μιας μη κοσμικής και διαφόρου του κόσμου πραγματικότητας, και αν ακόμη εκφέρεται με κοσμικές και ποσοτικές κατηγορίες. Και εις το σημείον αυτό συμπίπτουν όλαι αι περί Θεού θρησκευτικά και φιλοσοφικά αντιλήψεις. (Μέγα Φαράντου, *Η περί Θεού διδασκαλία*, Αθήναι 1981)

Το ερώτημα για το Θεό έχει υπαρξιακή διάσταση και είναι από τα πλέον βασικά για τον άνθρωπο. Άλλωστε είναι έμφυτη η τάση του ανθρώπου να θέτει ερωτήματα και να επιδιώκει να βρει λύσεις. Είναι χαρακτηριστικός ο λόγος του Αριστοτέλη ««πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει» (Όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τους επιθυμούν να γνωρίζουν)¹ που την αναδεικνύει.

Το ερώτημα για το Θεό ικανοποιείται μέσω της θρησκευτικότητας που δίνει απαντήσεις στα μέλη κάθε θρησκευτικού οργανισμού που τον ακολουθούν, και αναδεικνύει τρόπους επικοινωνίας με την υπέρτατη δύναμη που έχει ιδιότητες που το διαχωρίζουν από τον κόσμο στον οποίο ανήκουμε.

Η αναζήτηση του Θεού προβλήθηκε από τον Απόστολο Παύλο στην ομιλία του στον Άρειο Πάγο στην οποία ανέφερε ««ζητεῖν τόν Κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτόν καί εὗροιεν καί γε οὐ μακράν ἀπό ἐνός ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν, ὥς καί τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· τοῦ γάρ καί γένος ἐσμέν» (θέλησε να ζητούν τον Κύριο και να προσπαθούν να τον βρουν ψηλαφώντας στο σκοτάδι, αν και δεν είναι μακριά από τον καθένα μας. Γιατί μέσα σ' αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε, όπως λένε και μερικοί απ' τους δικούς σας ποιητές: Δική του γενιά είμαστε)².

Στο Χριστιανισμό θεωρείται αδύνατη η απόλυτη θεογνωσία. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός ««Ἄπειρον τό θεῖον καί ἀκατάληπτον καί τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν ἡ ἀπειρία καί ἀκαταληψία»³. Όταν λοιπόν γίνεται λόγος για το Θεό, αυτός οφείλει να είναι αποφαιτικός, οπότε οι χαρακτηρισμοί για αυτόν δείχνουν την απόλυτη διαφορά Του από τον κόσμο μας. Οπότε, για παράδειγμα, αναφέρουμε «Ο Θεός είναι άπειρος» (δηλαδή δεν είναι πεπερασμένος, δεν έχει αρχή και τέλος, όπως τα όντα της γης). Ίσως ο μόνος θετικός χαρακτηρισμός για το Θεό είναι «ο Θεός είναι αγάπη.

Πολλοί θρησκευολόγοι αναφέρουν ότι η πλειοψηφία των ανθρώπων πίστευε και πιστεύει σε κάποιο Θεό. Βέβαια δεν είναι λίγοι και εκείνοι που αμφισβητούν την ύπαρξή Του, αμφιβάλλουν και αμφιταλαντεύονται. Παράλληλα αρκετοί έχουν διαμορφώσει μία δική τους άποψη για το Θεό η οποία, πολλές φορές, είναι ανεπαρκής, ακόμη και απαράδεκτη. Αυτές οι απόψεις μπορεί να βασίζονται στην άγνοια, στο φόβο, την προκατάληψη. Έτσι

¹ Μετά τα φυσικά Α' 980α

² Πρ. 17, 27-28

³ Έκθεσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως

όμως δημιουργούνται τελείως ελλειπείς ή και απαράδεκτες αντιλήψεις για το Υπέρτατο Όν. Κάποιες από αυτές είναι ⁴:

- Ο δυνατός και φοβερός Θεός
- Ο τιμωρός Θεός
- Ο Θεός σύμμαχος και συμπαραστάτης των ανθρώπων
- Ο Θεός της εξουσίας και της τάξης
- Ο Θεός που αμείβει και ανταποδίδει
- Ο «τελετάρχης» Θεός
- Ο Θεός, μια ανώτερη δύναμη, το ύψιστο ον

Η χριστιανική θεολογία θεωρεί ότι ο Θεός είναι απρόσιτος στην Ουσία Του (: δε γνωρίζουμε τι είναι) και είναι γνωστές οι ενέργειές Του (πχ η προσωπική αποκάλυψη του Θεού στον Αβραάμ, η Έξοδος των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο). Ο άνθρωπος δε μπορεί να κατανοήσει με τις πεπερασμένες δυνατότητες που έχει την έννοια της Ουσίας του Θεού που είναι «άκτιστη, άπειρη, τέλεια και γνωστή μόνο στον ίδιο το Θεό: *“ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδέ ἰδεῖν δύναται”*⁵ και *“τά τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μή τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ”*»⁶. Ο Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός αναφερόμενος στην Ουσία του Θεού αναφέρει «Ἄπειρον το θεῖον καί ἀκατάληπτον καί τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν ἢ ἀπειρία καὶ ἀκαταληψία»⁷.

Οι Ενέργειες του Θεού εκδηλώνονται μέσα στην Ιστορία και αφορούν τον κόσμο και την κτίση. Είναι χαρακτηριστικός ο λόγος του Αποστόλου Παύλου «οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν» (Αλλά δεν άφησε αφανέρωτο τον εαυτό του, ευεργετώντας) επικεντρωνόμενος στον ευεργετικό χαρακτήρα των θεϊκών ενεργειών.

Θεολόγοι έκαναν λόγο για μερική αποκάλυψη του Θεού (Φυσική αποκάλυψη) και για πληρότητα της αποκάλυψης που έγινε με τον Ιησού Χριστό (Υπερφυσική αποκάλυψη). Όπως άλλωστε αναφέρεται στην Αγία Γραφή «ἐκ γάρ μεγέθους καί καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται»⁸ και «Διότι τό γνωστόν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστίν ἐν αὐτοῖς· ὁ γάρ Θεός αὐτοῖς ἐφάνέρωσε· τά γάρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπό κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καί θειότης» (Κι αυτό γίνεται γιατί ό,τι μπορούσαν να γνωρίζουν για το Θεό τους ήταν γνωστό, αφού ο Θεός τούς το φάνέρωσε. Δηλαδή, παρότι είναι άόρατες και η αιώνια δύναμη του Θεού και η θεϊκή Του ιδιότητα, μπορούσαν να τη δουν μέσα στη δημιουργία, από τότε που έγινε ο κόσμος. Γι' αυτό και δεν έχουν καμιά δικαιολογία)⁹.

Βασική χριστιανική πίστη είναι ότι **ο Θεός είναι ένας και Τριαδικός**. «ο ένας ως προς την ουσία ή φύση Θεός είναι Τριαδικός ως προς τις υποστάσεις ή πρόσωπα» (Πατέρας, Υιός και Άγιο Πνεύμα)».

Η μία και ενιαία φύση του Τριαδικού Θεού είναι άναρχη, αιώνια, άπειρη, άκτιστη και ακατάληπτη. Κάθε πρόσωπο του Τριαδικού Θεού είναι φορέας της

⁴ Βλ Δρίτσας Δ.- Μόχος Δ.- Παπαλεξανδρόπουλος Σ. Χριστιανισμός και Θρησκευματα. Αθήνα: ΙΤΥΕ

⁵ Α Τιμ 6,16

⁶ Α' Κορ. 2,11. Βλ Δρίτσας κα, 39

⁷ Έκδοσις ορθοδόξου πίστεως 1, 4

⁸ Σοφ. Σολ. 13, 5

⁹ Ρωμ. 1, 19-20. Πρβλ και Ιωάννης Δαμασκηνός. Έκδοσις ορθοδόξου Πίστεως «καί αὐτή τε ἡ κτίσις και ἡ ταύτης συνοχή καί κυβέρνησις τό μεγαλεῖον τῆς θείας ἀποκαλύπτει φύσεως»

Θείας ουσίας και συγχρόνως είναι όλος ο Θεός. Η θεία ουσία «κατοικεί», υπάρχει «ασυγχύτως, ατρέπτως και αδιαιρέτως» ολόκληρη στα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας. Οι σχέσεις μεταξύ τους είναι σχέσεις ουσιαστικής αγάπης και «ομοουσιότητας», που εκφράζονται με τον όρο «αλληλοπεριχώρηση». (Δρίτσας κ.α.41-42)

Στοιχεία θεολογικής ορολογίας και εννοιών

Βασικές θεολογικές έννοιες είναι και οι:

Τριαδικός Θεός: Είναι τα τρία Πρόσωπα (: Υποστάσεις) που αποτελούν την Αγία Τριάδα, Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα.

Ιησούς Χριστός: Το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας. Ο Θεάνθρωπος που ήρθε στον κόσμο για να σώσει τον άνθρωπο. Τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος.

Δόγματα ή Όροι : Οι αλήθειες της χριστιανικής πίστης που οριοθετούν το ορθό από την αίρεση.

Κανόνες: Διατάξεις που αφορούν τη ζωή του Χριστιανού

Αίρεση: Η απολυτοποίηση μόνο ενός μέρους της χριστιανικής αλήθειας.

Ουσία του Θεού: Τι Ον είναι ο Θεός

Ενέργειες του Θεού: Η φανέρωση του Θεού στην ανθρώπινη ιστορία

Οικουμενικές Σύνοδοι: Η σύναξη όλης της Εκκλησίας (δια την Προκαθημένων) που λαμβάνει αποφάσεις για ζητήματα πίστης και ζωής. Έχουν συγκληθεί Επτά Οικουμενικές Σύνοδοι

Ιερά Μυστήρια: Αγιαστικές πράξεις, οι οποίες είναι ορατά σημεία μέσω των οποίων μεταδίδεται η αόρατη χάρη του Αγίου Πνεύματος.

Αγία Γραφή: Περιλαμβάνει την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη που περιέχουν το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου και την πραγματοποίησή του με την ενανθρώπιση του Λόγου.

Ιερά Παράδοση: Είναι ισότιμη με την Αγία Γραφή. Περιέχει τις αλήθειες του Χριστιανισμού που αρχικά παραδόθηκαν με την προφορική διδασκαλία του Χριστού και των Αποστόλων και κατόπιν διδάχθηκαν από τους Πατέρες και Διδασκάλους του Χριστιανισμού στα μέλη της την Εκκλησίας .

«Κατ'εικόνα και καθ' ομοίωσιν»: Έτσι πλάστηκε ο άνθρωπος, σύμφωνα με την Παλαιά Διαθήκη. Με την έκφραση εννοούνται τα πνευματικά χαρίσματα του ανθρώπου και η δυνατότητα να φτάσει στη θέωση (:να γίνει άγιος).

Βασιλεία του Θεού: Είναι ο καινούριος κόσμος του Θεού, μία κατάσταση που έχει γίνει πραγματικότητα με την έλευση του Χριστού και την τήρηση του θελήματός Του.

Τα παραπάνω είναι εντελώς ενδεικτικά και δεν αντικατοπτρίζουν τον πλούτο και την ποικιλία της θεολογικής γλώσσας.

«Πως όμως δυνάμεθα να ομιλήσομεν ημείς περί του Θεού, επί τη βάσει βέβαια της εν Χριστώ αποκαλύψεως; Την απάντησιν πρέπει να αναζητήσομεν εις την ιδίαν την αποκάλυψιν. Πως ομιλεί ο Ιησούς περί του Θεού; Οπωσδήποτε όχι στοχαστικώς και θεωρητικώς.....Ο λόγος (του Ιησού) περί του Θεού ήτο έκφρασις της σχέσεώς του με τον Θεόν». Μέγα φαράντου, Προλεγόμενα εις την Θεογνωσίαν, Αθήναι 1980, σ.10

Η Επιστήμη της Θεολογίας και οι Κλάδοι της

Ο όρος «Θεολογία» σημαίνει καταρχήν τη θεοπτία, τη δυνατότητα να μπορείς να εκφέρεις λόγο περί Θεού.

«Βούλει θεολόγος γενέσθαι ποτέ, και της θεότητος άξιος; τας εντολάς φύλασσε, διά των προσταγμάτων όδευσον. Πράξις γαρ επίβασις θεωρίας» (Γρηγόριος Θεολόγος)

Θεολογία είναι όμως και η επιστημονική μελέτη και ερμηνεία ιδεών, κειμένων και παραδόσεων που αφορούν βασικά το χριστιανισμό και την πορεία του μέσα στο ανθρώπινο γίγνεσθαι. Με αυτή την έννοια είναι ιστορικοφιλογική και κοινωνική επιστήμη που είναι σε διαρκή διάλογο με τις υπόλοιπες επιστήμες.

Πιο αναλυτικά η επιστήμη της θεολογίας εξετάζει:

- Τα κείμενα της Αγίας Γραφής και τα κείμενα των Πατέρων και Εκκλησιαστικών συγγραφέων
- Την ιστορική πορεία του Χριστιανισμού
- Τον πολιτισμό που δημιούργησε ο Χριστιανισμός (τέχνη, λατρεία, εκκλησιαστική μουσική κα) και τρόπους διάσωσής του
- Τις Οικουμενικές Συνόδους και τις αποφάσεις που έλαβαν
- Την πνευματικότητα και τη μοναχική ζωή
- Τη διαλεκτική των θρησκευτικών ιδεών
- Την περιρρέουσα ατμόσφαιρα μέσα στην οποία αναπτύχθηκαν οι χριστιανικές και θρησκευτικές ιδέες
- Τα χαρακτηριστικά του διαλόγου με τις άλλες επιστήμες
- Τους τρόπους και τα μέσα επικαιροποίησης του χριστιανικού μηνύματος
- Τις αμφισβητήσεις του χριστιανικού μηνύματος και τις προκαταλήψεις που συνδέονται με αυτές
- Την ερμηνεία και κατανόηση της σύγχρονης θρησκευτικής πραγματικότητας

Βασικοί κλάδοι της θεολογικής επιστήμης είναι:

1. Ερμηνευτικός ή Εξηγητικός. Αντικείμενό του είναι τα ζητήματα που αφορούν την Αγία Γραφή, δηλαδή η Εισαγωγή στην Παλαιά και την Καινή Διαθήκη, η βιβλική κριτική, η βιβλική αρχαιολογία, η βιβλική ιστορία, η Ιστορία των χρόνων της Καινής Διαθήκης, η χρήση σύγχρονων μεθόδων ερμηνείας της Βίβλου κ.α.
2. Ιστορικός: Αντικείμενό του είναι η Εκκλησιαστική Ιστορία, Ιστορία των Δογμάτων, Συμβολική ή Ιστορία των Χριστιανικών Ομολογιών, Πατρολογία και Εκκλησιαστική

Γραμματολογία, Χριστιανική αρχαιολογία, Αγιολογία, Ιεραποστολική, Ιστορία χριστιανικού πολιτισμού κ.α.

3. Συστηματικός: Αντικείμενό του είναι η Θρησκευολογία, η Δογματική, η Χριστιανική Ηθική, Απολογητική κ.α.
4. Πρακτικός: Αντικείμενό του είναι το κανονικό Δίκαιο, η Ομιλητική, η Λειτουργική, η Υμνολογία, η Κατηχητική, η Χριστιανική Παιδαγωγική, κ.α.

Εισαγωγή στην Π.Δ.

Εισαγωγή στην Π.Δ. Τα βιβλία της Π.Δ. και τα είδη τους. Ο Κανόνας της Π.Δ. και οι παραλλαγές του. Η σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης.

Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη

Αφετηριακό σημείο αλλά και ουσιαστικό συστατικό του περιεχομένου σχεδόν κάθε θεολογικής συζήτησης του Ιησού Χριστού με τους εκπροσώπους διάφορων ιουδαϊκών θρησκευτικών κύκλων είναι, σύμφωνα με τις αφηγήσεις των Ευαγγελίων, η αναφορά του σε μια συλλογή κειμένων που τιτλοφορείται από τον ίδιο “Γραφή” ή “Γραφαί”.

Σε αρκετές περιπτώσεις, ο Ιησούς κατηγορεί τους συνομιλητές του ότι δεν διαβάζουν τις Γραφές:

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; 1

Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφάς ... 2

Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; 3

Σε άλλες περιπτώσεις καταγγέλλει την παρανόηση του περιεχομένου τους:

Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν· καὶ ἐκεῖνοι εἰσὶν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ 4.

1 Ματ 21:42

2 Ματ 22:29

3 Μαρ 12:10

4 Ιωα 5:35

(Μιλτιάδης Κωνσταντίνου,

Ο όρος «Γραφή» που χρησιμοποιούνταν από τους χριστιανούς του 1^{ου} αι μΧ παραπέμπει στην Παλαιά Διαθήκη, το πρώτο μέρος της Αγίας Γραφής. Παλαιά Διαθήκη είναι συλλογή σαράντα εννιά βιβλίων, σύμφωνα με την Ορθόδοξη Εκκλησία, που αναφέρονται στην προετοιμασία των ανθρώπων για να υποδεχτούν τον Σωτήρα του κόσμου, τον Ιησού Χριστό.

Πρόκειται για φιλολογικά κείμενα με τεράστια θρησκευτική και πολιτιστική αξία που έχουν επηρεάσει πολλές πτυχές της ζωής του ανθρώπου και παρέχουν έναν πλούτο πληροφοριών για συνήθειες, τρόπους ζωής, αξίες κα. Εκτός δηλαδή από τις θεολογικές αλήθειες που επικεντρώνονται στην επέμβαση του Θεού στην ανθρώπινη ιστορία, είναι και ένα θησαυροφυλάκιο γνώσεων.

Η επέμβαση του Θεού για να σώσει τον άνθρωπο αφορά βασικά τη Διαθήκη (: συμφωνία) που κάνει με τους ανθρώπους. Βασικό συστατικό της είναι η θεϊκή αγάπη και η υποχρέωση από πλευράς των ανθρώπων να τηρούν τις εντολές. (πρβλ και Ρωμ 15, 4 «Να ξέρετε ότι όσα γράφτηκαν στις Γραφές έ χουν γραφτεί για να μας διδάσκουν...»).

«...ο Θεός της Βίβλου δεν είναι ένας τυραννικός δυνάστης που επιβάλλει τη θέλησή του στους ανθρώπους, αλλά ένας Θεός ο οποίος ζητά την ελεύθερη συνεργασία των ανθρώπων και μάλιστα μια συνεργασία που στηρίζεται πάνω σε συγκεκριμένους όρους ενός συμβολαίου.

Με το συμβόλαιο αυτό ο Θεός δεσμεύεται να παραμείνει πιστός στις εξαγγελίες του, να αγαπά τον λαό του και να τον προστατεύει, ενώ ο άνθρωπος υποχρεούται να αγαπά με όλες του τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις τον ένα και μοναδικό Θεό και τον συνάνθρωπό του».

Μιλτιάδης Κωνσταντίνου

Τα βιβλία της Π.Δ. και τα είδη τους

Όπως τονίστηκε, σύμφωνα με την Ορθόδοξη Εκκλησία, η Παλαιά Διαθήκη αποτελείται από 49 βιβλία. Πρόκειται για μία βιβλιοθήκη, στην οποία βρίσκονται πολλών ειδών κείμενα. Κάποια από αυτά αναφέρονται σε πολεμικές καταστάσεις, όπως το Βιβλίο του Ιησού του Ναυή στο οποίο γίνεται λόγος για την κατάκτηση της Χαναάν και τα βιβλία των Βασιλέων στα οποία περιγράφονται και οι πολεμικές περιπέτειες του βασιλιά Δαβίδ. Άλλα περιγράφουν ιστορίες οικογενειών, όπως το δεύτερο μέρος του βιβλίου της Γενέσεως που περιγράφει τις περιπέτειες των οικογενειών των Πατριαρχών Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ και το βιβλίο της Ρουθ. Σε άλλα δίνονται συμβουλές όπως στα βιβλία των Παροιμιών και του Εκκλησιαστή, ενώ στο βιβλίο των Ψαλμών βρίσκονται αξεπέραστοι ύμνοι προς τιμήν του Θεού και περιγραφές των ζητημάτων που απασχολούν τον άνθρωπο.

Ανάλογα με το περιεχόμενό τους τα 49 βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: ιστορικά, ποιητικά-διδασκικά και προφητικά. Αυτά είναι

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ					
ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		ΠΟΙΗΤΙΚΑ-ΔΙΔΑΣΚΑΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ	ΠΡΟΦΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ		ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
Γένεσις	Α' Παραλειπομένων	Ψαλμοί	Ώση	Ώσείας	
Έξοδος	Β' Παραλειπομένων	Παροιμίες	Αμώς	Ιερεμίας	
Λευϊτικόν	Α' Έσδρας	Έκκλησιαστής	Μιχαίας	Βαρούχ	
Άριθμοί	Β' Έσδρας	Άσμα Άσμάτων	Ιωήλ	Θρήνοι	
Δευτερονόμιον	Νεεμίας	Ώβ	Όβδιού	Έπιστολή Ιερεμίου	
Ίησοῦς Ναυή	Τωβίτ	Σοφία Σολομώντος	Ιωνάς	Ίεζεκιήλ	
Κριταί	Ίουδιθ	Σοφία Σειράχ	Ναούμ	Δανιήλ	
Ρουθ	Έσθήρ		Άββακούμ		
Α' Βασιλειών	Α' Μακκαβαίων		Σοφονίας		
Β' Βασιλειών	Β' Μακκαβαίων		Άγγαίος		
Γ' Βασιλειών			Ζαχαρίας		
Δ' Βασιλειών	Γ' Μακκαβαίων		Μαλαχίας		

Τα περισσότερα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης γράφτηκαν στην εβραϊκή γλώσσα. Κάποια από αυτά όμως γράφτηκαν στην ελληνική (πχ Γ΄ Μακκαβαίων, Σοφία Σολομώντος).

Αρχικά οι αφηγήσεις που περιέχουν ήταν προφορικές παραδόσεις και μεταδίδονταν με τρόπους που ήταν εύκολο να απομνημονευτούν (τραγούδια, εικόνες, ποιήματα, αποφθέγματα κοκ). Κάποιες από αυτές καταγράφονταν σε πρόχειρα υλικά, όπως ένα κεραμίδι, ένα φύλλο φοίνικα κοκ. Το βασικό τους θέμα όμως ήταν το ίδιο: η αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο.

Αργότερα εκδότες των αφηγήσεων τις συγκέντρωσαν και έτσι δημιουργήθηκαν τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης. Φυλάσσονταν σε ειλητάρια και διαβάζονταν στη διάρκεια της λατρείας (στο Ναό και αργότερα στη Συναγωγή).

Ο Κανόνας της Π.Δ. και οι παραλλαγές του.

Η λέξη ΚΑΝΩΝ σημαίνει «κάθε ευθεία ράβδος που χρησιμεύει για ευθυγράμμιση, το όργανο που χρησιμοποιείται για τη χάραξη γραμμών (χάρακας) και μεταφορικά κάθε τι που χρησιμεύει ως μέτρο, πρότυπο, κριτήριο ή μια γενική αρχή.... Αργότερα η λέξη “κανών” πήρε τη σημασία της συλλογής, του καταλόγου των βιβλίων της Αγίας Γραφής.» (Μιλτιάδης Κωνσταντίνου). Για τη χριστιανική ορθόδοξη εκκλησία για τη δημιουργία του Κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης σημαντικά επέδρασε η Μετάφραση των Ο΄ (: τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης μεταφράστηκαν στην ελληνική από 72 σοφούς στην Αλεξάνδρεια) που διαδόθηκε στους ελληνόφωνους Ιουδαίους της διασποράς και χρησιμοποιούνταν από τους συγγραφείς της Καινής Διαθήκης, , Ύστερα από πολλές συζητήσεις τον 3^ο αι μΧ δημιουργήθηκε ο κατάλογος των βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης από τον οποίο δεν επιτρέπεται να προστεθεί ή να αφαιρεθεί ένα κείμενο.

Εκτός από τον Κανόνα της Ορθόδοξης Εκκλησίας υπάρχει ο Ιουδαϊκός ή παλαιστινός κανόνας που αποδέχεται ο Ιουδαϊσμός και ο Προτεσταντισμός που αποτελείται από 39 βιβλία και ο Κανόνας της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας που περιλαμβάνει 46 βιβλία στη λατινική γλώσσα (Βουλγάτα).

Η σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης

Στο έργο του «Όμιλία εις τὸ “ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου” καὶ εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς Ἀγίας Θεοτόκου» ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος αναφέρεται στη σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης. Όπως τονίζει

«Προέλαβεν τὴν Καινὴν ἢ Παλαιὰν,
καὶ ἡρμήνευσε τὴν Παλαιὰν ἢ Καινήν.
Πολλάκις εἶπον, ὅτι δύο Διαθῆκαι,
καὶ δύο ἀδελφαὶ, καὶ δύο παιδίσκαι,
τὸν ἓνα Δεσπότην δορυφοροῦσι.
Κύριος παρὰ Προφήταις καταγγέλλεται,
Χριστὸς ἐν Καινῇ κηρύσσεται...». (MPG 50,796).

Ερμηνεία: «Πρόλαβε την Καινή Διαθήκη η Παλαιά Διαθήκη,
και ερμήνευσε την Παλαιά η Καινή.

Έχω πει πολλές φορές, ότι οι δύο Διαθήκες (είναι)σαν δύο αδελφές και δύο κόρες,
και υπηρετούν τον μοναδικό Θεό.

Ο Κύριος παρουσιάζεται στους προφήτες,

ο Χριστός κηρύσσεται στην Καινή Διαθήκη....»

Και η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη αναφέρονται λοιπόν, σύμφωνα με τη χριστιανική διδασκαλία, στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού που με την ενανθρώπισή Του οδήγησε τον άνθρωπο στη σωτηρία. Είναι μέρη αχώριστα της Αγίας Γραφής. Βρίσκονται σε κάθε χριστιανικό ναό. Καθοδηγούν τον άνθρωπο και τον βοηθούν να κατανοήσει το Μυστήριο της Θείας Οικονομίας.

**« Αφού ο Θεός, τα παλιά χρόνια, μίλησε στους προπάτορες πολλές φορές και με ποικίλους τρόπους μέσω των προφητών, σ' αυτούς
εδώ τους έσχατους καιρούς μίλησε σ' εμάς μέσω του Υιού (Του).»
(Εβρ 1, 1)**

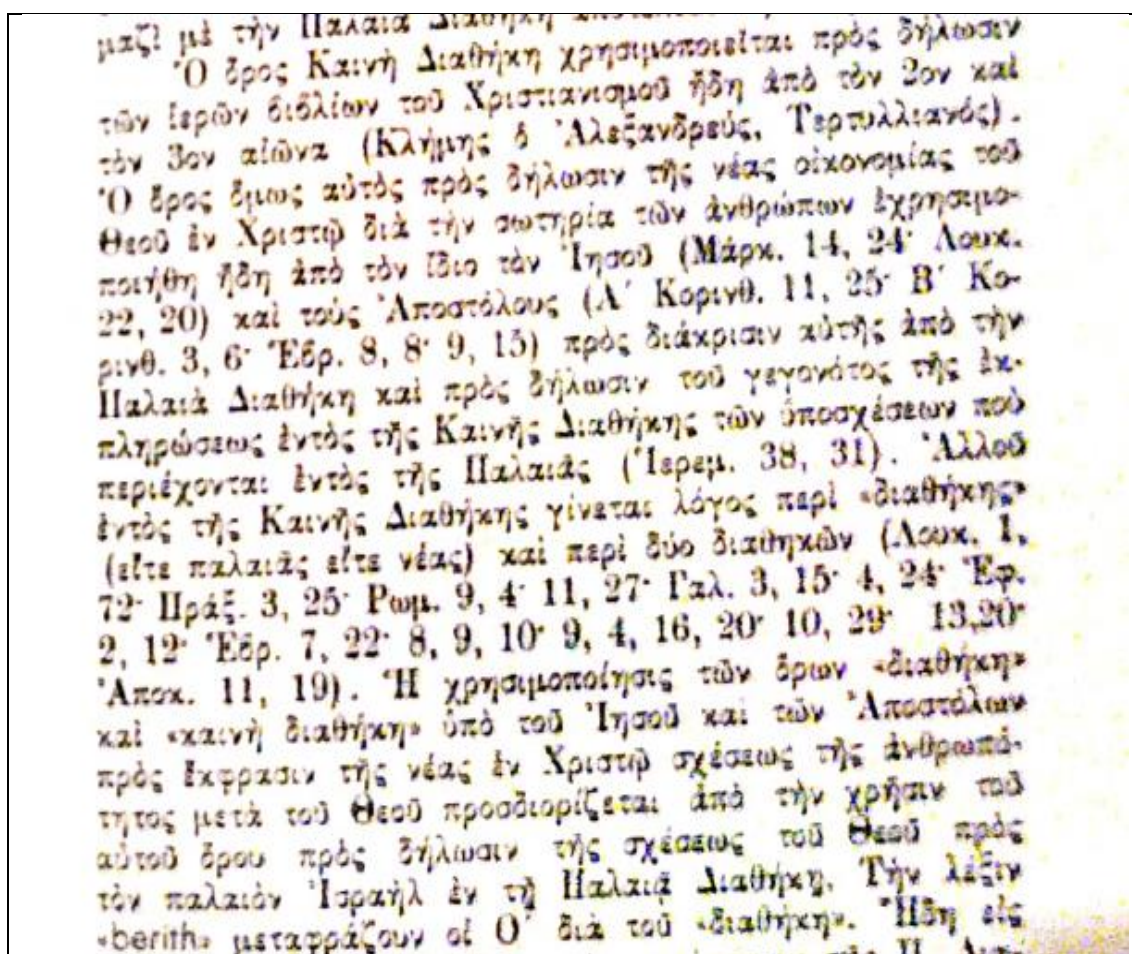
Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη - Εισαγωγή στην Κ.Δ. Ο Κανόνας της Κ.Δ. Τα βιβλία της Κ.Δ και τα είδη τους. Θέματα θεολογίας και ερμηνείας Κ.Δ.

Εισαγωγή στην Κ.Δ

Η εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη μελετάει ζητήματα που αφορούν τα χαρακτηριστικά των βιβλίων της, τον τρόπο δημιουργίας τους, το χρόνο δημιουργίας τους, τη γλώσσα τους κ.ο.κ. Είναι γνωστό ότι η Καινή Διαθήκη έχει ασκήσει μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση του τρόπου σκέψης και του ήθους του ανθρώπου του δυτικού πολιτισμού, και μέσω αυτού στη σκέψη και στο ήθος γενικότερα του σύγχρονου ανθρώπου. Ειδικά για εμάς τους Έλληνες είναι και μέρος της γλωσσικής μας παράδοσης.

Βεβαίως η Καινή Διαθήκη είναι βασικά θρησκευτικά κείμενα που περιγράφουν την πραγματοποίηση του σχεδίου του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου με την ενανθρώπιση και τη δράση του Ιησού Χριστού. Είναι έτσι ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ, δηλαδή καταγράφεται το χαρμόσυνο μήνυμα για τη λύτρωση, που αποτελεί ενέργεια του Θεού.

Ο όρος Καινή Διαθήκη δηλώνει τα ιερά βιβλία του Χριστιανισμού. Χρησιμοποιείται ήδη από τον 3^ο αι από τον Αλεξανδρινό θεολόγο Κλήμεντα και τον Τερτυλλιανό.

Σάββας Αγουρίδης

Ο Κανόνας της Κ.Δ.

Από το τέλος του 1^{ου} αι τα Ευαγγέλια και οι Επιστολές του Αποστόλου Παύλου κυκλοφορούσαν ευρέως στις χριστιανικές κοινότητες και είχαν μεγάλη απήχηση. Τα μέλη τους τα χρησιμοποιούσαν και κατανοούσαν το μεγάλο κύρος που είχαν.

Όμως μαζί με τα αυθεντικά κείμενα σιγά σιγά άρχισαν να εμφανίζονται ψευδεπίγραφα έργα που για να αποκτήσουν ισχύ χρησιμοποιούσαν το όνομα ενός Αποστόλου. Έτσι παρουσιάζονται «Ευαγγέλια» σαν το Ευαγγέλιο Πέτρου, «Πράξεις» σαν τις Πράξεις Παύλου και Θέκλας, κείμενα για το Πάθος, Αποκαλύψεις κοκ. Πολλές κοινότητες τα χρησιμοποιούσαν με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη σύγχυση. Έπρεπε λοιπόν να παρουσιαστεί ένας έγκυρος κατάλογος βιβλίων που θα είχε αποδοχή και θα γίνονταν δεκτός από όλους.

Για το ζήτημα του Κανόνα της Καινής Διαθήκης συγκλήθηκαν τρεις σύνοδοι, της Λαοδικείας, της Ρώμης και της Καρθαγένης. Τελικά το ζήτημα τελείωσε με την Πασχάλια Επιστολή του Μεγάλου Αθανασίου που καθόρισε ποια βιβλία πρέπει να περιλαμβάνονται στον Κανόνα της Καινής Διαθήκης. Είχε προηγηθεί στο τέλος του 2^{ου} αι ο Μουρατόρειος κανόνας που περιείχε όλα τα Κανονικά και μη κανονικά καινοδιαθηκικά βιβλία. Κανόνες αναφέρονται επίσης στο έργο του Ειρηναίου και του Τερτυλλιανού.

Τα βιβλία της Κ.Δ και τα είδη τους

Η Καινή Διαθήκη αποτελείται από 27 βιβλία που είναι Ιστορικά, Επιστολές και Αποκάλυψη.

Ονομασίες	Συντομογραφίες		
1. Ιστορικά			
<i>Ευαγγέλια και Πράξεις των Αποστόλων</i>			
1. κατά Ματθαίον	Μτ	13. Α προς Θεσσαλονικείς	Α Θεσ
2. κατά Μάρκον	Μκ	14. Β προς Θεσσαλονικείς	Β Θεσ
3. κατά Λουκάν	Λκ	15. Α προς Τιμόθεον	Α Τιμ
4. κατά Ιωάννην	Ιω	16. Β προς Τιμόθεον	Β Τιμ
5. Πράξεις των Αποστόλων	Πραξ	17. προς Τίτον	Τιτ
		18. προς Φιλήμονα	Φλμ
		19. προς Εβραίους	Εβρ
2. Επιστολές		<i>β' Καθολικές Επιστολές (7)</i>	
<i>α' Επιστολές Παύλου (14)</i>		20. Ιακώβου	Ιακ
6. προς Ρωμαίους	Ρωμ	21. Α Πέτρου	Α Πε
7. Α προς Κορινθίους	Α Κορ	22. Β Πέτρου	Β Πε
8. Β προς Κορινθίους	Β Κορ	23. Α Ιωάννου	Α Ιω
9. προς Γαλάτας	Γαλ	24. Β Ιωάννου	Β Ιω
10. προς Εφεσίους	Εφ	25. Γ Ιωάννου	Γ Ιω
11. προς Φιλιππησίους	Φιλ	26. Ιούδα	Ιούδα
12. προς Κολοσσαείς	Κολ	3. Αποκάλυψη	
		27. Αποκάλυψις Ιωάννου	Απ

Πηγή πίνακα: Τσανανάς Γ. –Μπάρλος Απ., Θρησκευτικά Β' Γυμνασίου. Καινή Διαθήκη Ο Ιησούς Χριστός και το έργο του

Το πρώτο βιβλίο της Καινής Διαθήκης που γράφτηκε είναι η Α΄ Επιστολή προς Θεσσαλονικείς του Αποστόλου Παύλου (περίπου το 51 μΧ) . Το διάστημα των 20 περίπου ετών που μεσολάβησε από την Ανάληψη του Χριστού μέχρι τη δεκαετία του '50 δε γράφτηκε κάποιο κείμενο. Εντούτοις οι Απόστολοι και οι αυτόπτες μάρτυρες του έργου του Ιησού μετέδιδαν πληροφορίες για αυτόν και αντάλλασαν απόψεις. Δημιουργήθηκε έτσι η προφορική παράδοση που άρχισε να χρησιμοποιείται στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες και να δίνει απαντήσεις στα ζητήματα που τις απασχολούσαν με βάση τη ζωή και το έργο του Κυρίου.

Η προφορική παράδοση περιείχε αφηγήσεις για τη διδασκαλία, τα θαύματα, τη σχέση του Ιησού με τις θρησκευτικοκοινωνικές ομάδες της Παλαιστίνης, αποφθέγματα κοκ. Ιδιαίτερα γίνονταν λόγος για τα γεγονότα του Πάθους. Εκδότες άρχισαν να συγκεντρώνουν τις παραδόσεις και έτσι δημιουργήθηκαν συλλογές με λόγια του Ιησού (πηγή Q), αφηγήσεις για το Πάθος και την Ανάσταση, συλλογές αποφθεγμάτων του κοκ.

*Άγνωστες γραπτές παραδόσεις για τον Ιησού
και το έργο του πριν από τη συγγραφή
των βιβλίων της Κ. Διαθήκης*

- 1 Ύμνοι με σύντομες ομολογίες πίστης
- 2 Πληροφορίες για τη θεία Ευχαριστία (π.χ. Α Κορ 11,23-25)
- 3 Πληροφορίες για τα Πάθη
- 4 Διηγήσεις για την Ανάσταση (π.χ. Α Κορ 15, 3-5)
- 5 Συλλογή παλαιοδιαθηκικών ρητών
- 6 Πηγή Λογίων*
- 7 Συλλογή μεμονωμένων λόγων του Ιησού
- 8 Συλλογή παραβολών του Ιησού
- 9 Συλλογή αντιρρητικών** λόγων του Ιησού
- 10 Συλλογή πράξεων και θαυμάτων του Ιησού

Σημείωση:

*Συλλογή λόγων του Ιησού (και παραβολών), ελάχιστα ιστορικά περιστατικά, τίποτε για τα Πάθη και την Ανάσταση

**Αντίλογοι του Ιησού σε αμφισβητούμενα θέματα

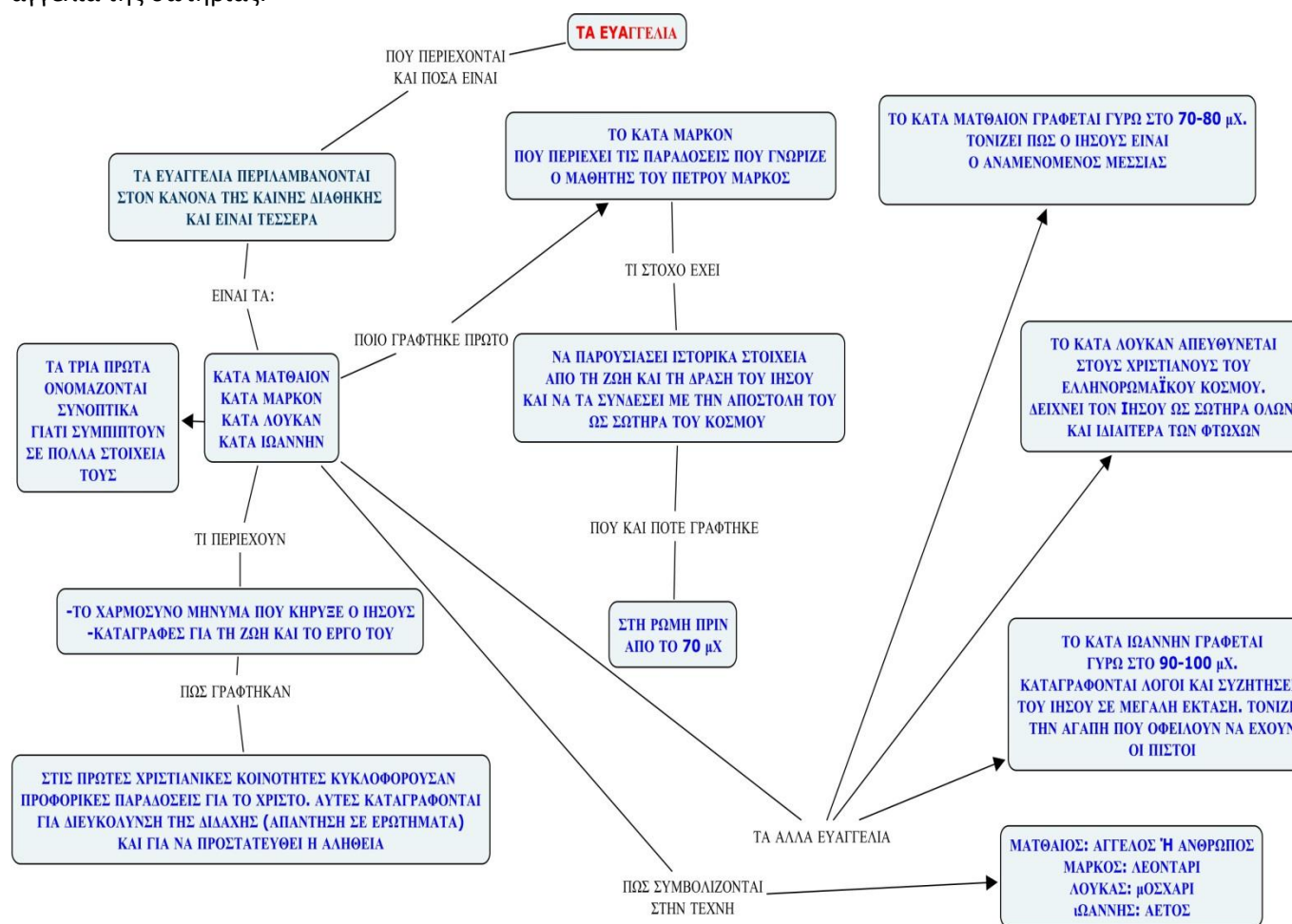
Πηγή πίνακα: Τσανανάς Γ. –Μπάρος Απ., Θρησκευτικά Β΄ Γυμνασίου. Καινή Διαθήκη Ο Ιησούς Χριστός και το έργο του

Αυτές οι συλλογές δε διασώθηκαν αλλά υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για την ύπαρξή τους αφού χρησιμοποιήθηκαν από τα Ευαγγέλια ως μία από τις πηγές τους.

Ο πρώτος που συνέταξε Ευαγγέλιο ήταν ο μαθητής του Αποστόλου Πέτρου, ο Μάρκος. Με λόγο λιτό παρουσιάζει το βίο και τη δράση του Ιησού. Πιθανότατα το Ευαγγέλιό του γράφτηκε στη Ρώμη πριν από το 70 που οι Ρωμαϊκές λεγεώνες κατέστρεψαν την Ιερουσαλήμ.

Ο Ματθαίος γράφει το Ευαγγέλιο, πιθανόν στην Αντιόχεια το διάστημα 70-80. Απευθύνεται σε χριστιανούς που προέρχονται από τον Ιουδαϊσμό και για αυτό χρησιμοποιεί τις

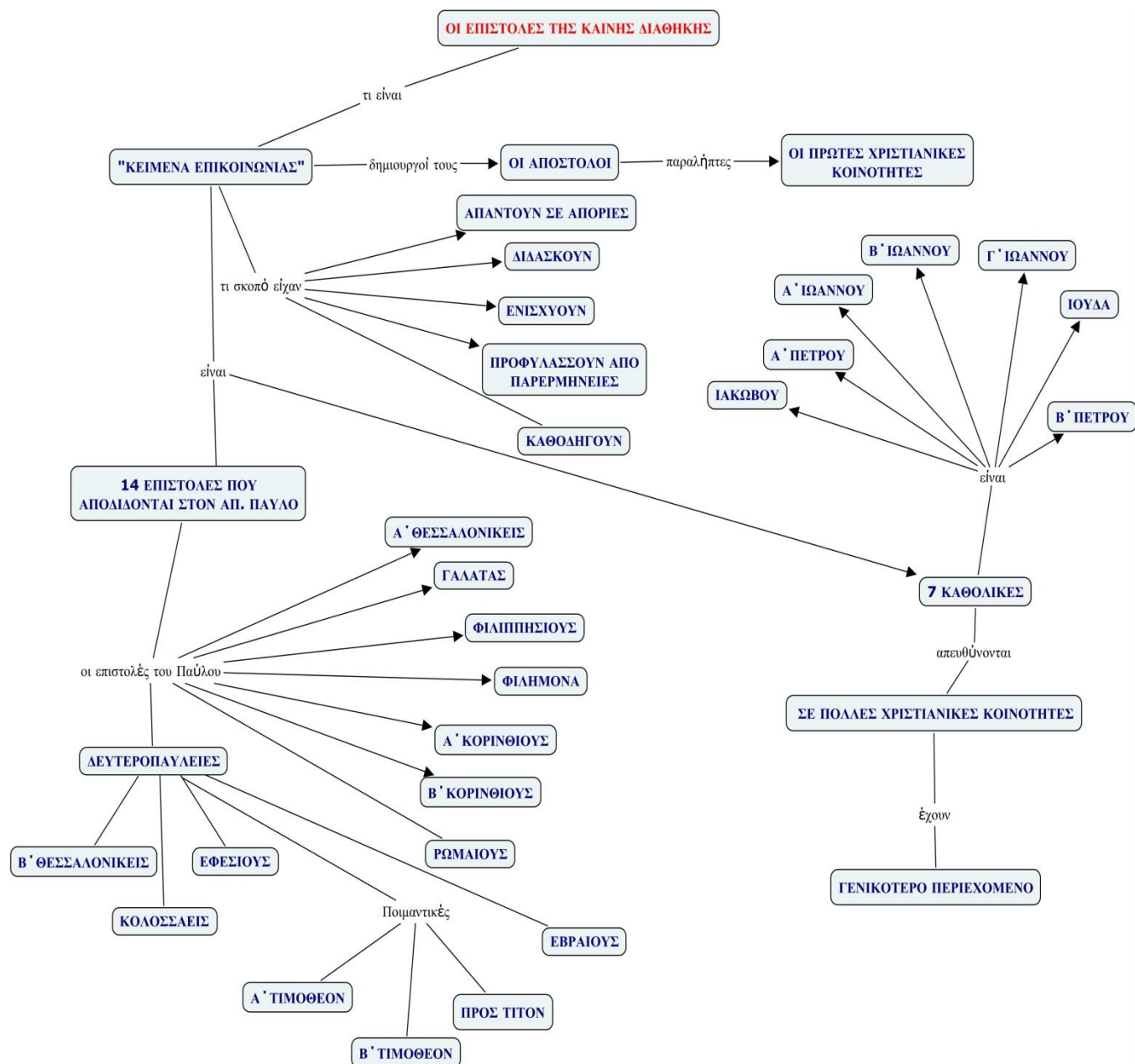
Τα τρία πρώτα Ευαγγέλια ονομάζονται Συνοπτικά, γιατί παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες μεταξύ τους. Τα Ευαγγέλια δεν είναι βιογραφίες του Ιησού, αλλά αυτό που φανερώνει το όνομά τους. Μεταφέρουν δηλαδή στους ανθρώπους το χαρμόσυνο μήνυμα, τη χαρμόσυνη αγγελία της σωτηρίας.

Χάρτης εννοιών: Τα Ευαγγέλια, κατασκευή ΝΠ

Οι Πράξεις των Αποστόλων είναι έργο του Ευαγγελιστή Λουκά. Εξιστορούν τη δράση των Αποστόλων μετά την Πεντηκοστή. Αρχικά γίνεται λόγος για όλους τους μαθητές, στη συνέχεια επικεντρώνονται στη δράση του Πέτρου και του Ιωάννη και, τέλος, περιγράφουν τις μεταστροφή του Παύλου στο χριστιανισμό και περιοδείες του για τη διάδοση του Ευαγγελίου.

Οι Επιστολές της Καινής Διαθήκης είναι συνολικά 21. Από αυτές οι 14 αποδίδονται στον απόστολο Παύλο και απευθύνονται η κάθε μία σε ξεχωριστή χριστιανική κοινότητα. Οι υπόλοιπες 7 ονομάζονται Καθολικές γιατί απευθύνονται σε πολλές κοινότητες. Γράφονται για να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένα ζητήματα που απασχολούν τους χριστιανούς.

Χάρτης εννοιών: Οι Επιστολές της ΚΔ, κατασκευή ΝΠ

Τέλος η Αποκάλυψη του Ιωάννη γράφεται, σύμφωνα με την παράδοση, από τον Ευαγγελιστή Ιωάννη στο νησί της Πάτμου και απευθύνεται στις 7 εκκλησίες της Μικράς Ασίας. Έχει παρηγορητικό χαρακτήρα και θέλει να εμψυχώσει τους χριστιανούς που αντιμετωπίζουν το διωγμό του Δομιτιανού. Τελειώνει με το αισιόδοξο μήνυμα ότι ο Χριστός θα θριαμβεύσει.

Θέματα θεολογίας και ερμηνείας Κ.Δ.

1. Τα γεγονότα του Πάθους του Χριστού

Το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο θεωρείται από τους ερευνητές ως το αρχαιότερο από τα 4 Ευαγγέλια που βρίσκονται μέσα στον κανόνα της Καινής Διαθήκης. Σαν πηγή του θεωρείται ο μαθητής του Ιησού Πέτρος, και μάλλον γράφτηκε στη Ρώμη, μετά το 70 μ.Χ. και την καταστροφή της Ιερουσαλήμ.

Τα γεγονότα του Πάθους ακολουθούν αυστηρά χρονολογική σειρά. Από το κεφ. 14 αρχίζει να γίνεται λόγος για τη συνομωσία που κάνουν οι αρχιερείς και οι γραμματείς που θέλουν να θανατώσουν τον Ιησού και για την απόφαση του Ιούδα του Ισκαριώτη να τον προδώσει.

Κατόπιν περιγράφονται τα γεγονότα του Μυστικού Δείπνου, η πρόρρηση της άρνησης του Πέτρου, η προσευχή του Ιησού στη Γεθσημανή και η σύλληψή του, η δίκη στο Μεγάλο Συνέδριο, η άρνηση του Πέτρου, η δίκη από τον Πιλάτο, οι εμπαιγμοί και τέλος η σταύρωση και η ταφή του Ιησού. Το κείμενο του Ευαγγελίου τελειώνει με την ανάσταση του Χριστού που πιστοποιείται από το νεαρό με τη λευκή στολή που βρίσκουν η Μαρία η Μαγδαληνή και η Μαρία, η μητέρα του Ιακώβου, μέσα στο κενό μνήμα και τις εμφανίσεις του στους μαθητές.

Το κλίμα που αποτυπώνει ο Μάρκος περιγράφει με πολύ παραστατικό χρώμα το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα του 1ου αι. μ.Χ. στην Παλαιστίνη. Είναι γνωστό ότι η περιοχή βρίσκονταν κάτω από τον έλεγχο των Ρωμαίων, που μετά το θάνατο του Ηρώδη του Μεγάλου, την είχαν χωρίσει και την είχαν παραδώσει στους γιους του, που κυβερνούσαν βέβαια ως όργανα της αυτοκρατορίας. Οι ίδιοι είχαν υπό τον άμεσο έλεγχό τους τις περιοχές της Ιουδαίας και της Σαμάρειας που τις διοικούσε ο Ρωμαίος επίτροπος.

Την εποχή του Ιησού Ρωμαίος επίτροπος ήταν ο Πόντιος Πιλάτος (26-36 μ.Χ.). Μία αμφιλεγόμενη προσωπικότητα, η οποία γνώρισε ακόμη και την αγιοποίηση από την Αιθιοπική εκκλησία. Πάντως οι πράξεις του στην Ιουδαία δε δικαιολογούν αυτή την ενέργεια. Αντίθετα οι πληροφορίες που περιέχονται γι αυτόν στα έργα του Ιώσηπου και του Φίλωνα δείχνουν έναν άνθρωπο που δε διστάζει να θυσιάσει ακόμη και ανθρώπινες ζωές προκειμένου να εξυπηρετήσει τα δικά του συμφέροντα, καθώς και αυτά της εξουσίας που ήταν άνθρωπός τη, ενώ αφήνουν και υπαινιγμούς για οικειοποίηση από μέρους του χρημάτων που δεν του ανήκαν.

Φαίνεται λοιπόν να είναι απόλυτα πιστός στην αρχή που τον έχει στείλει στην Ιουδαία χωρίς, όμως να διευκρινίζεται αν η αφοσίωσή του είναι ειλικρινής ή προέρχεται από ιδιοτέλεια και φόβο. Μάλιστα, όπως είναι γνωστό, παρακάμπτονται οι αντιστάσεις του και οδηγεί τον Ιησού στο σταυρό μόνο όταν απειλείται ότι θα καταγγελλεί στη Ρώμη ότι ελευθερώνει κάποιον που ισχυρίζονταν, σύμφωνα με τις καταγγελίες των Ιουδαίων, πως ήταν βασιλιάς και συνεπώς υποκινούσε σε επανάσταση το λαό της Παλαιστίνης. Δηλαδή η συμπεριφορά του υπαγορεύεται από τις πιθανές ευθύνες που θα επέρριπτε ο αυτοκράτορας Τιβέριος σ' αυτόν και από τις συνέπειες που θα δέχονταν για την απόφασή του.

Τα έργα του Πιλάτου στην Ιουδαία προκαλούσαν αρκετές φορές το θρησκευτικό αίσθημα του λαού. Προσπάθησε λοιπόν να κάνει αισθητή την παρουσία της ρωμαϊκής ισχύος και ανακατεύθηκε σε ιουδαϊκές θρησκευτικές υποθέσεις διαβλέποντας πως έκρυβαν σπέρματα εξέγερσης.

Η στάση του Πιλάτου όταν ο Ιησούς οδηγείται ενώπιόν του είναι από αδιάφορη μέχρι και συγκαταβατική –φιλική θα έλεγε κανείς - για το πρόσωπο του Κυρίου. Αν και δείχνει να έχει πειστεί για την αθωότητα του Χριστού δεν είναι όμως διατεθειμένος να αναλάβει την ευθύνη της απελευθέρωσής Του γιατί δε φαίνεται να τον ενδιαφέρει η λάμψη της αλήθειας (πρβλ. το ερώτημά του “τι εστίν αλήθεια;” Ιωαν. 18, 38) αλλά η υποταγή της στο προσωπικό του συμφέρον, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είχε να κάνει με τη διάσωση της εξουσίας του η οποία κινδύνευε από τους Ιουδαίους που απειλούσαν πως θα τον κατήγγειλαν στη Ρώμη αν ελευθέρωνε κάποιον που διακήρυττε πως είναι βασιλιάς δηλαδή αντίπαλος του Καίσαρα και της αυτοκρατορίας.

Στο Ευαγγέλιο του Λουκά πρωταγωνιστεί στα γεγονότα του Πάθους και ο ηγεμόνας της Γαλιλαίας, της ιδιαίτερης πατρίδας του Ιησού, Ηρώδης Αντίπας (Λκ. 23, 6-12). Ο Πιλάτος στέλνει τον Ιησού στον Ηρώδη, ο οποίος μάλιστα του υποβάλλει πολλές ερωτήσεις.

Γνωστός είναι ακόμη ο χαρακτηρισμός του Κυρίου γι’ αυτόν (“αλώπηξ” Λκ. 13, 12: είπατε τη αλώπεκι ταύτη). Ο χαρακτηρισμός φανερώνει σύμφωνα με τον καθηγητή Σ. Αγουρίδη “το ταπεινό και χαμηλό επίπεδο του χαρακτήρα του, γιατί στην ιουδαϊκή γραμματεία το λιοντάρι είναι το αντίθετο της αλεπούς”.

Τον Ηρώδη Αντίπα η Ρώμη τον αναγορεύει τετράρχη (ο τίτλος δίνονταν σε ηγεμονίσκους που κυβερνούσαν μικρές περιοχές υπό την κηδεμονία της αυτοκρατορίας), ο Μάρκος όμως του αποδίδει τον τίτλο του βασιλιά (6, 14). Αν και είχε καλές σχέσεις με τα όργανα της αυτοκρατορίας φρόντιζε ταυτόχρονα να μην ερεθίζει τα θρησκευτικά αισθήματα των υπηκόων του. Έτσι ποτέ δεν έκοψε νόμισμα με τα ρωμαϊκά εμβλήματα ενώ από το ευαγγέλιο του Ματθαίου (17, 24) είναι γνωστό πως εισπράκτορες του φόρου για το Ναό περιόδευαν τη Γαλιλαία για να τον εισπράξουν.

Τα παραπάνω λοιπόν συνθέτουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο έλαβαν χώρα τα γεγονότα του Πάθους του Χριστού. Είναι απαραίτητα στοιχεία που βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση της πραγματικότητας που αποτέλεσε την βάση για τη λύτρωση και τη σωτηρία του ανθρώπου.

2. ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ

Διαβάζοντας ο αναγνώστης; το κατά Μάρκον Ευαγγέλιο διαπιστώνει ότι ένα μεγάλο μέρος του καταλαμβάνουν τα θαύματα του Κυρίου. Αυτά αρχίζουν από το 1ο κεφάλαιο και συνεχίζονται μέχρι και το 11ο κεφάλαιο με τη ξήρανση της άκαρπης συκιάς για την οποία ακούγονται τα λόγια «μηκέτι εκ σου εις τον αιώνα μηδείς καρπόν φάγοι » (11,14).¹

Με τα θαύματα ο Ιησούς ουσιαστικά παιδαγωγεί το λαό. Για να μεταδώσει το μήνυμα της Βασιλείας του Θεού ο Κύριος, εκτός από το κήρυγμα και τις παραβολές που αποτελούν το θεωρητικό μέρος της διδασκαλίας Του, χρησιμοποιεί και τα θαύματα ως πρακτική εφαρμογή των λόγων του. Είναι το μέσον για να κατανοήσουν οι ταπεινοί και απόκληροι την αποστολή του. Με αυτά, σύμφωνα με το έγκυρο Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας (ελληνική μετάφραση από το γαλλικό πρωτότυπο, Αθήνα 1980) «ο Ιησούς φανερώνει ότι η μεσσιανική Βασιλεία που αναγγέλθηκε από τους προφήτες είναι παρούσα στο πρόσωπα του.... επικυρώνει μ' αυτά την αποστολή του και το αξίωμα του με την επιφύλαξη που επιβάλλει η ιουδαϊκή ελπίδα για έναν Μεσσία εγκόσμιο και εθνικό» (σ. 466).

Ταυτόχρονα «πραγματοποιούν την απαρχή αυτού που σημαίνουν, προσφέρουν τα εχέγγυα της μεσσιανικής σωτηρίας που θα φτάσει στο αποκορύφωμα της μέσα στην εσχατολογική βασιλεία, γι' αυτό οι συνοπτικοί τα ονομάζουν δυνάμεις" (στο ίδιο).

Στο Ευαγγέλιο του Μάρκου περιγράφονται αναλυτικά τα εξής θαύματα:

Η θεραπεία του ανθρώπου με το δαιμονικό πνεύμα (1.23 - 27)

Η θεραπεία της πεθεράς του Πέτρου (1,30-31)

Η θεραπεία του λεπρού (1,40 - 45)

Η θεραπεία του παραλυτικού (2,1 -12)

Η θεραπεία του ανθρώπου με το παράλυτο χέρι (3,1 - 6)

Η θεραπεία του δαιμονισμένου στη χώρα των Γαδαρηνών (5,1 - 20)

Η θεραπεία της αιμορροούσας γυναίκας και η ανάσταση της κόρης του Ιαείρου (5,21 -43)

Ο χορτασμός των πέντε χιλιάδων (6,30 -. 44)

Η θεραπεία της κόρης της Συροφονίκισσας, με το ακάθαρτο πνεύμα (7,24-30)

Η θεραπεία του κωφάλαλου (7,31 - 37)

Ο χορτασμός των τεσσάρων χιλιάδων (8,1 - 9)

Η θεραπεία του τυφλού της Βηθσαϊδά (8,22 -26) ;

Η θεραπεία του δαιμονισμένου παιδιού (9,14 -29)

Η θεραπεία του τυφλού Βαρτιμαίου

Θαύματα είναι ακόμη η κατάπαυση της τρικυμίας (4,35 - 41), το περπάτημα του Κυρίου πάνω στη λίμνη της Γεννησαρέτ (6,45 - 51) και η ξήρανση της άκαρπης συκιάς (11,12 -14).

Τα περισσότερα από τα θαύματα αναφέρονται σε θεραπείες που έγιναν σε ανθρώπους δυστυχισμένους. Πολλοί, γνωρίζοντας αυτό και επειδή μαστίζονταν από αρρώστιες, έπεφταν πάνω στον Ιησού για να τον αγγίξουν. Ακόμη «και τα πνεύματα τα ακάθαρτα, όταν αυτόν εθεώρουν, προσέπιπτον αυτώ και έκραζαν λέγοντα ότι συ ει ο Υιός του Θεού» (3,11).

Τόπος των θαυμάτων είναι κυρίως η περιοχή της Γαλιλαίας: η Καπερναούμ και οι όχθες της λίμνης Γεννησαρέτ. Θαύματα γίνονταν όμως και αλλού . Στη χώρα των Γαδαρηνών, η οποία βρισκόταν μάλλον κοντά στη ΝΑ όχθη της Γεννησαρέτ και δεν ανήκε στη Γαλιλαία, "εις τα μεθόρια Τύρου και Σιδώνας», στη Βηθσαϊδά, στην Ιεριχώ και στην ευρύτερη περιοχή της Ιερουσαλήμ.

Φυσικά, αποδέκτες των θαυμάτων του Κυρίου δεν είναι μόνο κάτοικοι της Γαλιλαίας ή Ιουδαίοι, Ο Μάρκος τονίζει ότι τον Κύριο τον ακολουθούσαν άνθρωποι «από της

Γαλιλαίας.....και από της Ιουδαίας, και από Ιεροσολύμων και από της Ιδουμαίας και πέραν του Ιορδάνου και οι περί Τύρον και Σιδώνα» (3,7 - 8). Αυτό επιτρέπει το συμπέρασμα ότι όλοι οι δυστυχισμένοι που πήγαιναν κοντά Του δέχονταν την ευσπλαχνία Του. Αυτή η αλήθεια γίνεται πιο φανερή στην περίπτωση της θεραπείας της κόρης της Συροφονίκισσας που δεν ανήκε στα «τέκνα Ισραήλ».

Πριν από το πρώτο θαύμα στη συναγωγή της Καπερναούμ ο ιερός Ευαγγελιστής δείχνει ότι οι παρευρισκόμενοι που άκουγαν τον Ιησού να διδάσκει («εξεπλήσσοντο επί τη διδαχή αυτού • ην γαρ διδάσκων αυτούς ως εξουσίαν έχων, και ουχ ως οι γραμματείς» (1,22). Εδώ βρίσκεται, νομίζουμε, ένα στοιχείο που φανερώνει κάποια σημαντική αφορμή των θαυμάτων του Κυρίου. Με αυτά παρουσιάζεται η εξουσία, η αυθεντία του Χριστού που είναι πραγματική, σε αντίθεση με αυτή των Γραμματέων και των άλλων θρησκευτικοκοινωνικών ομάδων της Παλαιστίνης που αναφέρονται στο Ευαγγέλιο. Αυτή η αυθεντία του Κυρίου, όπως ειπώθηκε, δεν είναι μόνο θεωρητική, δεν εξαντλείται στο κήρυγμα, αλλά επεκτείνεται και σε πρακτικές εφαρμογές, στα θαύματα, που φανερώνουν σε όλους το μυστήριο της Βασιλείας του Θεού.

Εδώ πρέπει να αναφερθεί από που αντλούσαν την αυθεντία τους οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι. Είναι λοιπόν γνωστός ο σεβασμός που απολάμβαναν οι Γραμματείς από την Ιουδαϊκή κοινωνία. Ήταν νομικοί, διδάσκαλοι και δικαστές. Ερμήνευαν το Μωσαϊκό Νομό, κυρίως με θεωρητικές μεταξύ τους συζητήσεις, τον δίδασκαν στους μαθητές τους και στο λαό και φρόντιζαν για την εφαρμογή του δικάζοντας τους παραβάτες. Είναι αυτονόητο το κύρος που απολάμβαναν και το οποίο πήγαζε από την αυθεντία που είχαν σε ζητήματα ερμηνείας του νόμου. Οι ίδιοι, δηλαδή από μόνοι τους, ως άτομα, δεν είχαν ουσιαστική αξία. Αυτό θέλει να τονίσει ο Μάρκος: την εξουσία τους οι Γραμματείς την αντλούν από την ερμηνεία του Μωσαϊκού Νόμου, ο οποίος δυσκολοερμήνευτος όπως ήταν, ανάγκαζε το λαό να ζητάει, τη βοήθεια τους. Αντίθετα η εξουσία του Ιησού προερχόταν από τον ίδιο. Ο ίδιος είχε το κύρος να καταπλήξει τους ανθρώπους με τη δική Του διδασκαλία, μ' αυτά που έβγαιναν από τον ίδιο και όχι από την ερμηνεία του Νόμου,

Στο Ευαγγέλιο του Μάρκου άλλες ομάδες που σχετίζονται με τα θαύματα του Χριστού είναι οι, Φαρισαίοι και οι Ηρωδιανοί (3,6). Οι πρώτοι αντλούσαν την αυθεντία τους από την τήρηση του γράμματος του Νόμου, την προσήλωση στις παραδόσεις των παλαιότερων και την έμφαση που έδιναν στους εξωτερικούς καθαρμούς, ενώ οι δεύτεροι, που μάλλον ήταν πολιτικό κόμμα που υποστήριζε τη μεσσιανικότητα της δυναστείας του Ηρώδη, ήταν στο προσκήνιο εξαιτίας της υπάρχουσας κατάστασης. Αργότερα, όταν δε θα υπάρχει η δυναστεία του Ηρώδη δε θα έχουν και οι ίδιοι λόγο ύπαρξης.

Δυο είναι κυρίως τα θαύματα που φανερώνουν την υπεροχή της αυθεντίας του Ιησού και τη σύγκρουσή του με τους εκπροσώπους του Μωσαϊκού Νομού. Η θεραπεία του παράλυτου στην Καπερναούμ (2,1 - 12) και η θεραπεία του ανθρώπου με το παράλυτο χέρι το Σάββατο (3,1 -6).

Στο πρώτο θαύμα ο Κύριος φανερώνει τη θεία εξουσία Του και συγχωρεί τις αμαρτίες του παράλυτου, φανερώνοντας ότι αυτές είναι και η αιτία της ασθένειας του. Στα πλαίσια της παιδαγωγικής αποστολής των θαυμάτων ο Ιησούς διδάσκει με αυτά. Δίνει εδώ τη θεολογική ερμηνεία της ασθένειας και τη συνδέει με την αμαρτία, Άρα η συγχώρηση των αμαρτιών είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για την αποκατάσταση της υγείας του παράλυτου. Αυτό φυσικά δεν το αντιλαμβάνονται οι Γραμματείς και είναι γνωστή η σκέψη

που κάνουν: «τι ούτος ούτω λαλεί βλασφημίας; τις δύναται αφιέναι αμαρτίας ει μη εις ο θεός;» (2,7).

Στο άλλο θαύμα η σύγκρουση είναι πολύ πιο έντονη. Σ' αυτό πρωταγωνιστές είναι οι Φαρισαίοι που αμέσως συσκέπτονται με τους Ηρωδιανούς για να εξοντώσουν το Χριστό. Είναι γνωστό ότι οι Φαρισαίοι εξαρτούσαν ακόμη και την ύπαρξη της παράταξης τους από την αυστηρή και σχολαστικότατη τήρηση του Νόμου. Έτσι αυτοί που παρέβαιναν τις διατάξεις του θεωρούνταν εχθροί, όχι μόνο δικοί τους, αλλά και του έθνους τους, μιας και είχαν συνδέσει την επιβίωση και την ιδιαιτερότητα του μέσα στον κοσμοπολιτισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας από το μωσαϊκό νόμο. Μάλιστα η τήρηση του θεωρούνταν πιο σημαντική και από την αξία του ανθρώπου αλλά και από την πίστη στο θεό.

Και το συγκεκριμένο θαύμα είναι μία πρακτική εφαρμογή των λόγων του Ιησού. Εδώ, με αφορμή την παρατήρηση των Φαρισαίων για τους μαθητές του Χριστού, οι οποίοι το Σάββατο περπατώντας μέσα από σπαρμένα χωράφια έτριβαν στάχια και έτρωγαν σπόρους, βγαίνει το συμπέρασμα από τον Κύριο, αφού προηγουμένως τους υπενθυμίζει ένα περιστατικό από τη ζωή του Δαβίδ, άτι. «το σάββατον δια τον άνθρωπον εγένετο, ουχ ο άνθρωπος δια το σάββατον» (2,27). Κατόπιν αυτό το αποδεικνύει με τη θεραπεία του ανθρώπου με το παράλυτο χέρι. Φυσικά οι Φαρισαίοι ενδιαφέρονται μόνο να Τον κατηγορήσουν για τη θεραπεία που γίνεται την ημέρα του Σαββάτου. Καταλαβαίνουν ότι έτσι αμφισβητείται το κύρος τους και φαίνεται η ανωτερότητα της εξουσίας του Χριστού. Πέρα από τη μικροψυχία που δείχνουν, φανερώνουν ότι είναι αμέτοχοι των προβλημάτων του λαού. του οποίου ήθελαν να είναι πνευματικοί του ηγέτες και νοιάζονται μόνο για τη διατήρηση της αυθεντίας τους η οποία στηριζόταν στο Νόμο.

Εκτός από τα δύο αυτά θαύματα σε κανένα άλλο, στο Ευαγγέλιο του Μάρκου, δεν έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο οι θρησκευτικές ομάδες της Παλαιστίνης. Φυσικά τίποτα δεν αποκλείει, να παρευρίσκονται σε κάποια από αυτά, όπως για παράδειγμα στη θεραπεία του παιδιού με το δαιμονικό πνεύμα (9,14 - 29) το οποίο γίνεται, την ώρα που ο Ιησούς συζητάει με τους Γραμματείς.

Σε άλλα θαύματα παρόντες είναι μόνο οι μαθητές του Κυρίου. Είναι αυτά που φανερώνουν την εξουσία Του στη φύση: η κατάπαυση της τρικυμίας (4,35 - 4,1), το περπάτημα πάνω στη λίμνη (6,47 - 52). η ξήρανση της άκαρπης συκιάς (11,12 -14), Λεν είναι δύσκολο να κατανοήσει κάποιος γιατί εδώ δεν υπάρχει η παρουσία άλλων. Ο Ισραηλιτικός λαός μετά τις αλλεπάλληλες εθνικές καταστροφές και υπό την επίδραση των αποκαλυπτικών συγγραφέων περίμενε το Μεσσία σαν εθνικό και κοινωνικό ελευθερωτή. Θα ήταν αυτός που θα έδιωχνε τους Ρωμαίους και θα δημιουργούσε ένα ιουδαϊκό κράτοςεφάμιλλο των μεγάλων βασιλείων, του Δαβίδ και του Σολομώντα. Θα ήταν δηλαδή ο ηγέτης του περιούσιου λαού, όπως πίστευαν οι ίδιοι για τους εαυτούς τους, που θα τον ανέβαζε στην κορυφή. Αυτά δείχνουν ότι δεν είχαν κατανόηση την παγκοσμιότητα του ρόλου του Μεσσία που συνδέεται με το πάθος και δεν έχει σχέση , με τις εθνικές προσδοκίες τους.

Ο Ιησούς το γνωρίζει αυτό και ξέρει επίσης πως ο λαός Βλέποντας τα θαύματά Του πιθανόν να παρεξηγούσε

την αποστολή Του, που είχε σκοπό τη σωτηρία όλων των ανθρώπων και όχι μόνον των Ιουδαίων. Άλλωστε αυτό φανερώνει και η επιτίμηση των δαιμονικών πνευμάτων που φώναζαν όταν τον έβλεπαν;«Συ ει ο Υιός του Θεού» (3,11 -12) καθώς και αυτό που ζητάει από τους παριστάμενους στη θεραπεία του κωφάλαλου: Να μην πουν σε κανέναν τίποτα από αυτά που είδαν (7,36). Αυτό συμβαίνει και μετά την αποκατάσταση της όρασης του

τυφλού της Βηθσαϊδά. Βεβαία ο ενθουσιασμός του κόσμου είναι μεγάλος όταν βλέπει τα θαύματα. Και θα έπαιρνε ανεξέλεγκτες διαστάσεις αν έβλεπε την κυριαρχία του Χριστού στα φυσικά φαινόμενα, θα τον θεωρούσαν σαν τον εθνικό τους Μεσσία. Αυτό θέλει ν' αποφύγει ο Κύριος και γι' αυτό αυτά τα θαύματα γίνονται μπροστά στους μαθητές Του. Και αυτοί όμως, όπως τονίζει ο Μάρκος: «και λίαν εκ περισσού εν εαυτοίς εξίσταντο και εθαύμαζον»(6,51). Είναι φανερό ότι το έργο του Κυρίου θα το κατανοήσουν ολοκληρωτικά μετά την Ανάσταση.

Τα περισσότερα όμως θαύματα γίνονται παρουσία του λαού. Κατεχοχήν πρωταγωνιστές μάλιστα είναι ο Χριστός και όλος ο λαός που παρακολουθεί το θαύμα. Όχι μόνον ο άνθρωπος που θεραπεύεται. Μάλιστα στο χορτασμό των πέντε χιλιάδων ανθρώπων (6,34 - 44) ή στο χορτασμό των τεσσάρων χιλιάδων (8, 1- 9) οι πρωταγωνιστές είναι χιλιάδες και όλοι έχουν απευθείας συμμετοχή στο θαύμα. Γνωρίζουν τη θαυματουργική δύναμη του Κυρίου άμεσα, την αισθάνονται όλοι. Και δεν είναι τυχαίο ότι σ' αυτά τα δύο θαύματα δε γίνεται καθόλου λόγος για τους Γραμματείς, τους Φαρισαίους και τις άλλες θρησκευτικές ομάδες της Ιουδαίας. Τελικά, αποδέκτης των θαυμάτων είναι ο λαός, αυτοί που περιφρονούνταν από τους ισχυρούς, αυτοί που «ήσαν ως πρόβατα μη έχοντα ποιμένα» (6,34). Είναι οι κληρονόμοι της Βασιλείας του Θεού. Αυτό βέβαια είναι μία αλήθεια που δε φανερώνεται μόνο στα θαύματα του Ευαγγελίου του Μάρκου αλλά διαπερνάει όλα τα Ευαγγέλια.

Με όλα τα παραπάνω λοιπόν έγινε προσπάθεια ν' αποδειχτεί ότι τα θαύματα του Κυρίου στο Ευαγγέλιο του Μάρκου διαιρούνται σε τρεις ομάδες; α) Αυτά που τονίζουν την εξουσία του Ιησού, η οποία στηρίζεται στον Ίδιο και όχι στην ερμηνεία του Μωσαϊκού Νόμου, όπως συνέβαινε με τους Γραμματείς και τους Φαρισαίους. β) Τα θαύματα που έχουν ως αποδέκτες μόνο τους μαθητές και φανερώνουν την επιθυμία του Ιησού να μην παρεξηγηθεί η αποστολή του Μεσσία, γ) Η μεγάλη πλειοψηφία των θαυμάτων που φανερώνουν ότι κληρονόμοι της Βασιλείας του Θεού είναι οι άνθρωποι του λαού, αυτοί που περιφρονούνται από τις ηγετικές ομάδες της Ιουδαίας.

Στο Ευαγγέλιο του Μάρκου τα θαύματα, δηλαδή το πρακτικό μέρος της διδασκαλίας του Κυρίου, κατέχουν ένα μεγάλο μέρος. Φανερώνουν το μεγάλο ενδιαφέρον και την αγάπη Του γι' αυτούς που ήταν "ως πρόβατα μη έχοντα ποιμένα".

3. ΤΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΑ ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Το απόκρυφο ευαγγέλιο του Νικόδημου είναι πράγματι ένα σύνθετο κείμενο. Αποδίδεται στο επιφανές μέλος του Μεγάλου Συνεδρίου, Νικόδημο, που ήταν κρυφός μαθητής του Ιησού και είχε φροντίσει μαζί με τον Ιωσήφ από την Αριμαθαία να πάρουν το σώμα του Κυρίου και να το θάψουν.

Στην ουσία, όπως δέχεται η πλειοψηφία των ερευνητών του έργου, είναι δημιούργημα πολλών πιστών, που ο καθένας πρόσθεσε τη δική του συμβολή για να αποκτήσει αυτό την τελική μορφή του με την οποία μας έχει σήμερα παραδοθεί.

Το ευαγγέλιο του Νικόδημου αρχίζει με τη δίκη του Ιησού από τον Πιλάτο. Οι Ιουδαίοι, εκτός από τις γνωστές κατηγορίες εναντίον του, του αποδίδουν και την κατηγορία της μαγείας. Με πολλές λεπτομέρειες περιγράφεται η κάθοδος του Χριστού στον Άδη και η εμφάνιση Του μετά την ανάσταση στον Ιωσήφ από την Αριμαθαία.

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο μέρος υπάρχουν τα πρακτικά της δίκης του Χριστού, όπως τα έχει διασώσει ο Νικόδημος. Αρχικά οι αρχιερείς κατηγορούν τον Ιησού, ενώπιον του Πιλάτου. Η κυριότερη κατηγορία είναι για μαγεία, μιας και έχει γιατρέψει αρρώστους και την ημέρα της αργίας του Σαββάτου. Ο Πιλάτος διατάζει τότε τον αγγελιοφόρο του να φέρει το Χριστό. Αυτός μόλις βλέπει τον Κύριο απλώνει κάτω τη χλαμύδα του για να πατήσει και τον προσκυνάει. Σε ερώτηση του επιτρόπου για την πράξη του, απαντάει πως προσκύνησε το βασιλιά των Ιουδαίων.

Όταν ο Χριστός μπαίνει στο Πραιτώριο οι εικόνες των αυτοκρατόρων έπεσαν και τον προσκύνησαν. Η γυναίκα του Πιλάτου στέλνει μήνυμα να μην του κάνει κακό. Οι αρχιερείς όμως είναι ανένδοτοι και επιμένουν να γίνει η δίκη. Αν και ο Πιλάτος δε βρίσκει εναντίον του κατηγορία, αναγκάζεται να τον οδηγήσει στο σταυρό, παρά την επέμβαση του Νικόδημου και τις μαρτυρίες αυτών που είχαν ευεργετηθεί από τον Κύριο.

Μαζί με το Χριστό σταυρώνονται και οι δύο ληστές, ο Γέστας και ο Δυσμάς. Παρέδωσε το πνεύμα του στις δώδεκα το μεσημέρι και την ίδια ώρα σκοτάδι έπεσε στη γη.

Ο Νικόδημος παίρνει το σώμα του Κυρίου, και γι' αυτό φυλακίζεται από το Μεγάλο Συνέδριο, ενώ στη συνέχεια της διήγησης στρατιώτες που φύλαγαν τον τάφο διηγούνται τα σχετικά με την ανάσταση γεγονότα. Ο Νικόδημος κατόπιν επισκέπτεται στη φυλακή τον Ιωσήφ, και αυτός του διηγείται τη συνάντησή που είχε με τον αναστημένο Ιησού.

Εδώ τελειώνει το πρώτο μέρος του ευαγγελίου του Νικόδημου. Στο δεύτερο περιγράφεται η κάθοδος του Ιησού στον Άδη από το δίκαιο Συμεών που αναστήθηκε και από τους δύο γιούς του. Μόλις λοιπόν ο Χριστός κατέβηκε στον Άδη, όλος ο σκοτεινός τόπος έλαμψε, πράγμα που γέμισε μεγάλη χαρά τους δίκαιους που βρισκόταν εκεί. Ο Άδης παραδέχτηκε την ήττα του από το βασιλιά της δόξης.

Ο Χριστός έπιασε τον προπάτορα Αδάμ και τον σήκωσε. Τον ευλόγησε στο μέτωπο και το ίδιο έκανε και με τους πατριάρχες του λαού του Θεού, τους προφήτες, τους μάρτυρες και τους προπάτορες. Κατόπιν τους πήρε μαζί του, ενώ στον παράδεισο βρέθηκε και ο μετανοημένος ληστής.

Το ευαγγέλιο του Νικόδημου, όπως αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης, είναι μία πολύ δυνατή διήγηση, αγαπητή στους πιστούς. Οι λεπτομέρειες που έχει είναι εντυπωσιακές, το ύφος του μεγαλοπρεπές και ποιητικό. Πρόκειται πράγματι για ένα πολύ ενδιαφέρον κείμενο που ενέπνευσε και την υμνογραφία και τη ζωγραφική της εκκλησίας, ενώ οι εργασίες των ερευνητών γι' αυτό συνεχώς αυξάνονται.

4. Ο Ιησούς ως διδάσκαλος

Ο 1ος αι. μ.Χ. ήταν για την Παλαιστίνη η εποχή των διδασκάλων. Οι δάσκαλοι, εξαιτίας του ρόλου τους, κατείχαν εξέχουσα θέση στην ιουδαϊκή κοινωνία. Με επίκεντρο το Νόμο – σημείο αναφοράς του ιουδαϊκού λαού - και την ερμηνεία του δημιουργούνται σχολές νομοδιδασκάλων με επικεφαλής σπουδαίες προσωπικότητες. Πολλοί γίνονται μαθητές τους αναζητώντας απαντήσεις σε θρησκευτικά και εθνικά ερωτήματα. Τη σκυτάλη σε αυτή την προσπάθεια την έχουν οι Γραμματείς και οι Φαρισαίοι. Οι πρώτοι, εκτός από επαγγελματική ομάδα, με αποκλειστική ενασχόληση τις πρακτικές εφαρμογές το Νόμου, είναι και ιδεολογικό κίνημα, ενώ οι δεύτεροι προερχόμενοι κυρίως από τα μεσαία στρώματα της ιουδαϊκής κοινωνίας, θέτουν τις μωσαϊκές διατάξεις στην υπηρεσία του τονισμού της υπεροχής των ιουδαίων έναντι των υπόλοιπων εθνών, συμπεριλαμβανομένων και των κατακτητών Ρωμαίων .

Κατεξοχήν διδάσκαλος ήταν και ο Ιησούς. Επίκεντρο της διδασκαλίας του ήταν η Βασιλεία του Θεού που είχε ήδη αρχίσει κι ήταν παρούσα με την έναρξη της δράσης του. Αυτή περιελάμβανε και θεωρητικό και πρακτικό μέρος. Δηλαδή, ο Ιησούς δίδασκε με το παράδειγμά του και με τα έργα του. Στο θεωρητικό μέρος ανήκει το κήρυγμα, με κορύφωση την Επί του Όρους Ομιλία, σύντομα Λόγια και Παραβολές, ενώ στο πρακτικό ανήκουν τα θαύματα που θεωρούνται και σαλπίσματα νίκης επί του κακού και «παράθυρα» που φανέρωναν τη Βασιλεία του Θεού μέσα στον κόσμο της φθοράς και της αμαρτίας. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο ο Χριστός δίδασκε για τον καινούριο κόσμο με τον ερχομό του οποίου εξαλείφονται οι αντίθετες δυνάμεις που ταλανίζουν τον άνθρωπο.

Η Καπερναούμ, πόλη της Γαλιλαίας, αποτελούσε τη βάση της διδασκαλίας και του έργου του Ιησού, ενώ η συναγωγή ήταν ο τόπος όπου κήρυξε πολλές φορές αλλά και επιτέλεσε θαύματα. Όπως είναι γνωστό προτιμούσε αγροτικούς και ημιαστικούς χώρους, ενώ τα ευαγγέλια δε μας έχουν διασώσει διδασκαλία του στα μεγάλα κέντρα της περιοχής, αν και υπάρχει υπαινιγμός για την παρουσία του και σε αυτά (Ματθ. 11, 21).

Στις συναγωγές συγκεντρώνονταν πολλοί για να τον ακούσουν, γνωρίζοντας ότι δεν περιφρονούσε τους ταπεινούς – όχι απαραίτητα οικονομικά αλλά θρησκευτικά - της ιουδαϊκής κοινωνίας (Τελώνες , Am-Haarez), όπως γίνονταν με άλλους διδασκάλους. Αρκετοί όμως ήταν και εκείνοι που προέρχονταν από θρησκευτικές ομάδες (Φαρισαίοι, πιθανόν και Ηρωδιανοί) που έψαχναν να βρουν κατηγορίες εναντίον Του.

Ο όρος Διδάσκαλος απαντάει στα ευαγγελικά κείμενα 49 φορές (12 στο Ματθαίο, 12 στο Μάρκο, 17 στο Λουκά και 8 στον Ιωάννη) και αναφέρεται στον Ιησού. Ο τρόπος της διδασκαλίας του ήταν απλός. Χρησιμοποιούσε εικόνες από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων με τους οποίους έρχονταν σε επαφή και σκηνές από την αγροτική ζωή που όλοι οι ακροατές του γνώριζαν. Πάντως αυτό δε σημαίνει ότι ο λόγος του γίνονταν πάντα κατανοητός, κάτι που φαίνεται να τονίζεται στα ευαγγέλια, θέλοντας έτσι να αιτιολογηθεί και η συμπεριφορά του πλήθους στα γεγονότα του Πάθους.

Ειδικά για τις παραβολές, η βιβλιογραφία μπορεί να λειτουργήσει ως πρώτο ερέθισμα γι' αυτόν που θέλει να ασχοληθεί διεξοδικά με το θέμα. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφοροι ορισμοί για το θέμα. Ενδιαφέρον είναι αυτός που προέρχεται από το ΛΒΘ «...μία σκηνοθεσία συμβόλων, δηλ. εικόνων που προέρχονται από επίγειες πραγματικότητες για να δηλώσουν τις αποκαλυμμένες από το Θεό πραγματικότητες (την ιερή ιστορία, τη Βασιλεία...), και που χρειάζονται τις περισσότερες φορές ερμηνεία σε βάθος». Ο Σ. Αγουρίδης από τη μεριά του τονίζει ότι: «Δίνουν απλώς μία ιδέα περί των τρόπων ενέργειας του Θεού (σαν πατέρας προς το γιο του, σαν φίλος προς τον φίλο του...), ενώ ισχύει και γι' αυτές η αντιστροφή των αξιών της κοινωνίας που παρουσιάζεται και στην υπόλοιπη διδασκαλία του Ιησού . Πάντως απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόησή τους είναι η πολύ καλή γνώση της Παλαιστίνης και των συνθηκών που επικρατούσαν σε αυτή κατά τον 1ο αι. μ.Χ.

Σημαντικές όμως είναι και οι υπόλοιπες παρατηρήσεις του καθηγητή Σ. Αγουρίδη για τις παραβολές. Συνοπτικά αυτές είναι :

- Ο Ιησούς προσπαθεί να πείσει τους ακροατές του να δουν την πραγματικότητα όπως αυτός τη βλέπει. Η πειστική δύναμη που βγαίνει από την ανθρώπινη εμπειρία αποτελεί τη δύναμη πειθούς της παραβολής.
- Χαρακτηριστικός είναι ο ερωτηματικός τύπος της παραβολής (π.χ. Ματθ. 6,27. Ματθ. 12,11) και ο έπαινος ορισμένης συμπεριφοράς (Λκ. 16,8).
- Αφετηρία της παραβολής είναι η ανθρώπινη πείρα (Λκ. 12,39. Λκ. 7,4 κ.α.), αλλά και μία προσωπική εμπειρία του Ιησού που μπορεί κάποιους να ξενίζει (Ματθ. 20,1-15).
- Άμεση και έντονη πίεση, την οποία ασκούν οι απαιτήσεις που βγαίνουν από τις ιστορίες των παραβολών.
- Συγκέντρωση της προσοχής των αποδεκτών των παραβολών σε καίρια σημεία τους, που αφορούν την είσοδο στη Βασιλεία του Θεού, και κάλεσμα για μία αποφασιστική τους τοποθέτηση.
- Ζήτημα που προκύπτει κατά την εξέταση των παραβολών είναι οι παραλήπτες τους. Μπορεί αυτές να φαίνονταν απλές ιστορίες από την καθημερινή ζωή, μπορεί αυτός ο τρόπος διδασκαλίας να ήταν γνωστός στην Ανατολή, μπορεί να λέγονταν ενώπιον όλων, το ερώτημα όμως είναι: κατά πόσο ήταν εύκολη η κατανόησή τους από τα πλήθη που περιέβαλλαν τον Ιησού. Δηλαδή, με άλλα λόγια, ήταν το μέσον για να κατανοήσουν οι «όχλοι» το μήνυμα για τη Βασιλεία του Θεού ή αυτές αφορούσαν την ομάδα των μαθητών, που, και αυτοί, δυσκολεύονταν να συλλάβουν την αποστολή του δασκάλου τους (πρβλ. Ματθ. 16,13 κ.ε. και τα παράλληλα). Το πρόβλημα είναι σύνθετο και συνδέεται αφενός με το κήρυγμα του ιστορικού Ιησού και την προσπάθειά του να κινήσει τους ακροατές του σε δραστηριότητες υπέρ του ερχομού της Βασιλείας και αφετέρου με τις θέσεις της πρώτης εκκλησίας, όπως εκφράζονται στα ευαγγελικά κείμενα. Δηλαδή, ο ίδιος ο Ιησούς έβλεπε τον ίδιο το λαό που τον ακολουθούσε να τον οδηγεί στο Πάθος, γεγονός που σήμαινε, εκτός των άλλων, ότι δεν είχε κατανοήσει τη διδασκαλία του. Όπως τονίζει ο Σ. Αγουρίδης , εφόσον ο λαός ήταν πωρωμένος, πράγμα που φαίνεται από τη Σταύρωση, αυτός «μιλούσε εν παραβολαίς περισσότερο για να συγκαλύψει τη διδασκαλία του από ανάξιους ακροατές παρά για να τους διευκολύνει να αντιληφθούν τι ακριβώς ήθελε να τους πει». Αυτό

άλλωστε τονίζει και το χωρίο Ματθ. 13,11: «υμίν (:στους μαθητές) δέδοται γνώναι τα μυστήρια της Βασιλείας των Ουρανών, εκείνοις (: στο πλήθος) ου δέδοται».

Επομένως η διδασκαλία των παραβολών παρουσιάζει αρκετά ερμηνευτικά προβλήματα ενώ το ζήτημα που τίθεται είναι πως θα γίνει μία σωστή παρουσίαση των δεδομένων της καινοδιαθηκικής επιστημονικής έρευνας. Η απάντηση είναι ότι πρέπει να παρουσιαστεί με έναν απλό τρόπο και χωρίς καμία πρόθεση να εισέλθει ο αναγνώστης σε έναν σύνθετο προβληματισμό. Αυτό βέβαια σε καμία περίπτωση δε σημαίνει ότι δε χρησιμοποιούνται τα πορίσματα των ερευνητών, που άλλωστε είναι η προϋπόθεση για μία σωστή και έντιμη διδασκαλία.

Οπότε, πρέπει να επισημανθούν οι λόγοι για τους οποίους ο Ιησούς χρησιμοποιούσε τις παραβολές, ωστόσο, να τονιστούν οι δυσκολίες της κατανόησής τους από όλους. Τέλος, όσον αφορά την παραβολή του απολωλότες προβάτου απαραίτητη είναι η τοποθέτησή της στη γενικότερη συνάφεια του Λουκά που αφορά τη συναναστροφή του Ιησού με αμαρτωλούς και τελώνες. Η ίδια παραβολή στο Ματθαίο, όπως τονίζει ο καθηγητής Αγουρίδης «θέλει να δηλώσει το μέγεθος της αγάπης που έχει ο Θεός και πρέπει να έχει και η εκκλησία για τη ομάδα των νεαρών εκκλησιαστικών λειτουργών», δηλ. νεολαίων-ιεραποστόλων που φρόντιζαν για τη μετάδοση των λόγων του Κυρίου.

Δογματική θεολογία – Ορισμός, πηγές και περίοδοι της Δογματικής. Ο όρος δόγμα και τα βασικά του στοιχεία. Ιερός Κανόνας - ορισμός και είδη. Περιεχόμενο και αντικείμενο της Δογματικής. Ιερά Παράδοση. Τα δόγματα της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Σύμβολα Πίστεως. Αιρέσεις

Ορισμός, πηγές και περίοδοι της Δογματικής

Δογματική είναι το μέρος του συστηματικού κλάδου της θεολογικής επιστήμης που προβαίνει στη συστηματική και επιστημονική έκθεση των αληθειών της πίστης που αποκαλύφθηκαν από τον Τριαδικό Θεό, δια του Ιησού Χριστού, φυλάσσονται από την Εκκλησία και διδάσκονται από αυτή.

Πηγές της Δογματικής είναι η Αγία Γραφή και η Ιερά Παράδοση. Σε αυτά τα δύο θεολογικά μνημεία περιέχεται η Αποκάλυψη που αποκαλύφθηκε από τον Τριαδικό Θεό στον άνθρωπο. Έτσι δεν είναι πηγές της Αποκαλύψεως, με την κυριολεκτική έννοια του όρου, αλλά φορείς της. Κυριολεκτικά μιλώντας να αναφερθεί ότι, σύμφωνα με τη διδασκαλία της Ορθόδοξης εκκλησίας, πηγή της Δογματικής είναι ο ίδιος ο Θεός, που αποκαλύπτει τον εαυτό του στο πρόσωπο του σαρκωθέντος Λόγου, του Ιησού Χριστού.

«...πηγή τής αποκαλύψεως είναι ό Θεος μόνον, ή δε Γραφή και Παράδοσις συνιστούν μόνον εκφρασιν, οργανον κοινοποιήσεως τής αποκαλύψεως ή τής αλήθείας». Στυλιανός Παπαδόπουλος.

«Η Αγία Γραφή είναι φορέυς τής Αποκαλύψεως τού Θεού. Το κείμενόν της αποτελεί, διά τήν θεολογούσαν ύπαρξιν, πηγήν, έκ τής οποίας αναβλύζει αποκαλυπτομένη ή σώζουσα αλήθεια τού Θεού. Η Αγία Γραφή είναι έπομένως σύμβολον, είναι δηλαδη ένδοκοσμικον μέγεθος άμα και φορέυς τής αποκαλυπτικής ένεργείας τού 'Υπερβατικού». Κων. Παπαπέτρου

Βασικά η Δογματική διαιρείται σε δύο περιόδους, την περίοδο των πρώτων Πατέρων και την περίοδο από τον Άγιο Ιωάννη Δαμασκηνό μέχρι σήμερα. Στην πρώτη περίοδο η Δογματική διαμορφώνεται και αναπτύσσει τα δόγματα, εξαιτίας της δράσης των αιρετικών που απολυτοποιούν ένα μέρος της αλήθειας εις βάρος όλης της αλήθειας. Η επεξεργασία των δογμάτων γίνεται με σημαντικές πατερικές πραγματείες και τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων. Σημαντικά έργα της πρώτης περιόδου είναι του Μεγάλου Βασιλείου, του Γρηγορίου Θεολόγου, του Ιωάννη Χρυσοστόμου, του Γρηγορίου Νύσσης, του Μεγάλου Αθανασίου κα.

Στη δεύτερη περίοδο η Δογματική περιορίζεται στην επεξεργασία και φύλαξη των αληθειών που διατυπώθηκαν από τους Πατέρες της Α΄ περιόδου. Το πλέον σημαντικό έργο είναι η «Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως» του Ιωάννη Δαμασκηνού η οποία είναι μία επιτομή των αληθειών της Ορθοδοξίας. Έχει πολεμικό και απολογητικό χαρακτήρα προσπαθώντας να αναδείξει το λανθασμένο των αιρετικών απόψεων.

Σήμερα, στην Ελλάδα, η Δογματική επιστήμη καλλιεργείται στις δύο θεολογικές σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Σημαντικοί Έλληνες δογματολόγοι των τελευταίων δύο αιώνων είναι ο Χρήστος Ανδρούτσος, ο Παναγιώτης Τρεμπέλας, ο Μέγας Φαράντος, ο Νικόλαος Μητσόπουλος, ο Νίκος Ματσούκας, ο Κωνσταντίνος Παπαπέτρου κα.

Ο όρος δόγμα και τα βασικά του στοιχεία

Ο όρος δόγμα παράγεται από το ρήμα δοκῶ και σημαίνει απόφαση, διαταγή, διάταγμα, ψήφισμα, νόμο. Στη φιλοσοφία σημαίνει θεμελιώδη αρχή, αυθεντική διδασκαλία, αξίωμα που έχει απόλυτο κύρος. Από τον 4^ο αι μ.Χ. με τον όρο δόγματα εννοούνται οι θεωρητικές αλήθειες της πίστης.

Για την Ορθόδοξη θεολογία τα δόγματα είναι οι αλήθειες της πίστης που έχουν αποκαλυφθεί από το Θεό, διδάσκονται στην Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση κηρύσσονται από την Εκκλησία, πιστεύονται και βιώνονται από τους πιστούς. Καθορίστηκαν και έχουν διατυπωθεί επίσημα και πανηγυρικά στις Οικουμενικές ή τις Τοπικές Συνόδους .

« Το δόγμα λοιπόν φέρει διπλούν χαρακτήρα. Ἀφ' ενός μεν απαρτίζεται εκ του θείου στοιχείου, το όποιον συγκροτεί τον εσώτερον πυρήνα και την βαθυτέραν ουσίαν αυτού, αφ' ετέρου δε εκ του ανθρωπίνου στοιχείου, το οποίον αναφέρεται εις το εξωτερικόν περίβλημα αυτού. Δια του τελευταίου τούτο καθίσταται προσιτόν εις την διάνοιαν των πιστών. Το πρώτον στοιχείον, ως εκ της φύσεως αυτού, παραμένει αμετάβλητον και αναλλοίωτον. Ἡ ιστορική του δόγματος ανάγεται εις το δεύτερον στοιχείον, ήτοι εις το εξωτερικόν περίβλημα αυτού, το οποίον αποτελεί αντικείμενον ερεύνης και διαπραγματεύσεως τού μαθήματος της 'Ιστορίας των Δογμάτων» Νικόλαος Ξεξάκης

«Θείον είναι το περιεχόμενον αὐτοῦ (= τού δόγματος), ως εκ της ἀληθείας καταγόμενον και περί της ἀληθείας ὁμιλοῦν. Συνεπῶς εἶναι αμετάβλητον, μη υποκείμενον εις ἀλλοιώσεις, μεταβολάς ή συμπληρώσεις (πρβλ. Γαλ. 1, 8-9)» Μέγας φιλάνθος

Το δόγμα εμφανίζεται όταν την αλήθεια της εκκλησίας την απειλεί η αίρεση. Η Εκκλησία αντιδρά σε αυτή και οριοθετεί την αλήθεια που έχει γνωρίσει με τα Ευαγγέλια και τις επιστολές των Αποστόλων, καθώς και με τα συγγράμματα των Πατέρων των πρώτων αιώνων. Είναι χαρακτηριστικό πως το δόγμα ονομάζεται διαφορετικά και ὄριο (:σύνορο), λατ.terminus, αφού χωρίζει το αληθινό από το ψευδές, βάζοντας διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην αλήθεια και στην παραφθορά της από την αίρεση.

«'Επίσης δεν είναι δυνατόν να νοηθῇ δόγμα, το οποίον δεν στηρίζεται, ἔστω και ἐμμέσως, επί της Ἀγίας Γραφῆς, γεγονός το οποίον αποτελεί δίδαγμα της Αρχαίας Καθολικῆς 'Εκκλησίας. Το γνήσιον και ἀνόθευτον περιεχόμενον της ἀποκεκαλυμμένης θείας ἀληθείας δέον να ἔχη ἀγιογραφικήν βάσιν, ήτοι να ἀπαντᾷ ἔστω και ἐν σπέρματι, ἐν τη Ἀγίᾳ Γραφῇ. Ἡ αὐθεντία δε αὐτῆς τού δόγματος, πηγάζουσα ἐκ του Τριαδικού Θεοῦ και φερομένη ἐν τη Ἀγίᾳ Γραφῇ φθάνει μέχρι του πιστοῦ ὄχι αὐτομάτως, ἀλλά δια τῆς 'Εκκλησίας. Ο πιστός γνωρίζει και ἀναγνωρίζει την αὐθεντίαν του δόγματος δια της αὐθεντικῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ, της παρεχομένης ὑπο τῆς 'Ορθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας». Νικόλαος Ξεξάκης

Το δόγμα έχει σωτηριολογικό χαρακτήρα, αφού με αυτό επιτυγχάνεται η συνάντηση του αποκαλυφθέντος Θεού με τον πιστό και έρχεται ο αγιασμός του και η σωτηρία. Όπως

αναφέρει ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος «άγιουςποίησαν δια της τού Πνεύματος δόσεως και τών όρθών δογμάτων ... τα γαρ όρθα δόγματα περι Θεού λεγόμενα αγιάζει τήν ψυχήν» (PG 59, 443).

Ιερός Κανόνας - ορισμός και είδη

Ιερός Κανόνας είναι εντολή ή απόφαση της Εκκλησίας που καθιερώθηκε από μία Οικουμενική Σύνοδο, για να καθοδηγεί τους πιστούς για να ζουν μία ζωή σύμφωνα με τις εντολές του Χριστού και της Εκκλησίας.

« Οί ιεροί κανόνες ως θεολογία είναι έρμηνεία και εφαρμογή τών εύαγγελικών έντολών του Χριστού. Αποτελοϋν «άπαύγασμα» τής πνευματικής πείρας τής Έκκλησίας. Δηλαδή δέν είναι έξωθεν στοιχεΐα τής έκκλησιαστικής ζωής που είσῆλθαν έκ τών ύστέρων σ' αυτήν, αλλά είναι μέσα σ' αυτήν, άπόλυτα συνδεδεμένοι μέ τό δόγμα και τό ἥθος, μέ τήν έν Χριστῷ ζωή. Είναι ριζωμένοι στή θεολογία τής Έκκλησίας, και αυτή και μόνο έκφράζουν σέ άμοιβαία συνάφεια μέ τή δογματική Της διδασκαλία. Αυτό φαίνεται πολύ καθαρά από τούς ίδιους τούς κανόνες, οί όποιοι σχετίζονται μέ τό κατ' έξοχήν γεγονός φανέρωσεως τής Έκκλησίας, τής Θείας Εύχαριστίας. Ο όρος «άφορίζέσθω», που συναντάμε συχνά στους ι. κανόνες, είναι άκριβώς ή δυνατότητα που έχει άφ' έαυτῆς ή Έκκλησία, νά λέγει ποιός πρέπει νά κοινωνήσει και ποιός δέν πρέπει, ποιός δηλαδή συμμετέχει στό μυστήριο τής Θ. Κοινωνίας και ποιός όχι, ποιός αποβάλλεται από τήν έκκλησιαστική κοινότητα και ποιός παραμένει και συμμετέχει στό κοινό Ποτήριο τής Ζωής τής άθανάτου, μαζί μέ τούς άδελφούς του, τούς άλλους «συνδαιτυμόνες» πιστούς, τό όλο σῶμα τής Έκκλησίας. Έτσι οί ι. κανόνες, επειδή είναι θεολογία, ούδέποτε χωρίζονται από τή ζωή τής Έκκλησίας, από τήν προσευχή, τή μυστηριακή ζωή, τόν Έπίσκοπο, τούς ιερείς, τή λατρεία, τήν πράξη τών εύαγγελικών άρετῶν, τά έργα. Κατά συνέπειαν, οί ιεροί κανόνες δέν είναι νομικές διατάξεις άναγκαστικού χαρακτήρα, νόμοι, ανθρώπινες έντολές, δικαιοπραξίες, κατασκευάσματα του έκάστοτε κοσμικοϋ νομοθέτη. Άν θεωρήσουμε τούς ι. κανόνες ως νομικές τυπικές διατάξεις, τότε παύουν νά είναι και νά όνομάζονται ιεροί, και είναι άπλως διατάξεις χωρίς πνευματική σημασία για τούς πιστούς, άνεπαρκείς και άτελεΐς. Η διαφορά τών νόμων τής Πολιτείας και τών ιερῶν κανόνων είναι σαφής. Οί κοσμικοί νόμοι ρυθμίζουν έξαναγκαστικῶς τήν έξωτερική συμπεριφορά τών πολιτῶν ενός κράτους, οί ιεροί κανόνες άφοροϋν στήν πνευματική ύπόσταση του ανθρώπου, άποβλέπουν στή σωτηρία τής ψυχῆς, στή κατάκτηση τής Βασιλείας τών Ούρανῶν και άκόμη, οϋτε είναι όρθό, έξ έπόψεως θεολογικής, νά διαχωρίζουμε τούς κανόνες σέ δογματικούς και διοικητικούς, ώσάν νά ισχυριζόμαστε (άδοκήτως βέβαια) ότι άλλης φύσεως είναι τά κλαδιά του δένδρου και άλλο τό δένδρο.

Οί ιεροί κανόνες έκφράζουν τήν όλη έμπειρία τής Έκκλησίας, και αυτή ή έμπειρία έκδηλώνεται κατά τρόπο συνοδικό, γεγονός που άποτελεΐ ούσιαστικό γνώρισμα τής Όρθοδόξου Έκκλησίας» (Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Μάνης κκ Χρυσόστομος Γ')

Όπως αναφέρει ο Άγιος Νικόδημος Αγιορείτης ««Δύο είδη κυβερνήσεως και διορθώσεως φυλάττονται εις τήν του Χριστού Έκκλησίαν. Τό έν είδος όνομάζεται Ακρίβεια, τό δέ άλλο όνομάζεται Οίκονομία και Συγκατάβασις, μέ τά όποια κυβερνοϋσι τήν σωτηρίαν τών ψυχῶν οί του πνεύματος οίκονόμοι (=κληρικοί), πότε μέν μέ τό ένα, πότε δέ μέ τό άλλο» (Πηδάλιον, έκδ. «Άστήρ», 1982, σελ. 53).

Σύμφωνα με τον Καθηγητή της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Περιστερίου κκ Γρηγόριο (Παπαθωμά) τα είδη των Ιερών Κανόνων είναι:

1. Οί Αποστολικοί Κανόνες (2ος-3ος αί.)
2. Οί ιεροί Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (4ος-9ος αἰ.)
3. Οί ιεροί Κανόνες τῶν Τοπικῶν Συνόδων (3ος-9ος αἰ.)
4. Οί Πατερικοί Κανόνες (3ος-5ος αἰ.)

Περιεχόμενο και αντικείμενο της Δογματικής

Οι ειδικοί επιστήμονες, οι Δογματολόγοι, χρησιμοποίησαν διάφορες διαιρέσεις της Δογματικής. Σε γενικές γραμμές πάντως το περιεχόμενό της μπορεί να είναι:

- Τριαδολογία
- Δημιουργία
- Χριστολογία
- Εκκλησιολογία-Μυστηριολογία
- Σωτηριολογία
- Εσχατολογία

Η τριαδολογία εξετάζει ζητήματα που αφορούν το Θεό (Ιδιώματα, Ενέργειες, το Μυστήριο της Αγίας Τριάδας, η δυνατότητα του ανθρώπου να έχει θεογνωσία).

Η δημιουργία εξετάζει τα χαρακτηριστικά της δημιουργίας του πνευματικού και υλικού κόσμου.

Η Χριστολογία εξετάζει τα σχετικά με τον Ιησού Χριστό.

Η Εκκλησιολογία-Μυστηριολογία εξετάζει ζητήματα για την έννοια και τη φύση της Εκκλησίας, ενώ η Μυστηριολογία θέματα που αφορούν τα Ιερά Μυστήρια

Η Σωτηριολογία εξετάζει τους όρους της σωτηρίας του ανθρώπου

Η Εσχατολογία ζητήματα που έχουν να κάνουν με τα Έσχατα και τη μετά θάνατο ζωή.

Ιερά Παράδοση

Η Ιερά Παράδοση είναι τα γραπτά και άγραφα μνημεία και κείμενα που μετέδωσαν στους Χριστιανούς οι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας. Είναι συνέχεια της παραδόσεως που υπάρχει στην Αγία Γραφή και πηγή και αφετηρία της είναι ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός. Όπως αναφέρει ο Μέγας Αθανάσιος «Ίδωμεν δε όμως και προς τούτοις και αύτην τήν ἐξ ἀρχῆς παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν καὶ πίστιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ὁ μεν Κύριος ἔδωκεν, οἱ δε ἀπόστολοι ἐκήρυξαν, καὶ οἱ πατέρες ἐφύλαξαν. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἡ Ἐκκλησία τεθεμελίωται» (Μ. Αθανασίου, ΠρόςΣεραπίωνα Α', 28, ΒΕΠΕΣ 33, 116'4 (PG 26, 593C-596A).

Την αξία της Ιεράς Παραδόσεως επισημαίνουν και οι βιβλικοί συγγραφείς. Έτσι ο Απόστολος Παύλος αναφέρει ««Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ας ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν» (Β΄Θεσ. 2,15) και «ἐπαινῶ δε ὑμᾶς, ἀδελφοί, διτι πάντα μου μέμνησθε καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε» (Α΄Κορ 11,1-2).

«Την άγραφον Παράδοσιν, ή όποία κατ' άρχάς παρεδίδετο προφορικώς δια ζώσης φωνής, κατέγραψεν ή Έκκλησία είς διάφορα έκκλησιαστικά μνημεία , όπως είναι οί άποφάνσεις τών έπτά Οίκουμενικών Συνόδων (όροι και κανόνες δογματικοσυμβολικοῦ χαρακτήρος, μεταξύ τών οποίων ιδιαιτέραν θέσιν κατέχει το Σύμβολον Νικαίας- Κωνσταντινουπόλεως), αί άποφάνσεις τών τοπικών συνόδων, αί όποίαι έπεκυρώθησαν ύπο Οίκουμενικών, το Άποστολικον σύμβολον, το Άθανασιανον σύμβολον, τα λειτουργικά και έν γενεί λατρευτικά κείμενα, τα συγγράμματα των Πατέρων τής Εκκλησίας, ή έκκλησιαστική τέχνη, τα μεταγενέστερα δογματικά και συμβολικά κείμενα....» Νικόλαος Ξεζάκης

Τα δόγματα της Ορθόδοξης Εκκλησίας

Ορθόδοξη Εκκλησία και δογματικές αλήθειες αποτελούν μία άρρηκτη ενότητα που έχει ως παρονομαστή την αλήθεια. Η Ορθοδοξία είναι η γνήσια έκφραση της αληθινής θεολογίας. Τα δόγματά της είναι οι αλήθειες που παραδόθηκαν από τον Κύριο στους μαθητές Του και κατόπιν στο πλήρωμα της Εκκλησίας.

«Η Θεολογία είναι συνώνυμος της Ορθοδοξίας, ήτοι της όρθής στάσεως έν τη άποκαλυφθείση δόξη τοῦ Θεού» Νίκος Νησιώτης

Η Ορθόδοξη Εκκλησία πιστεύει ότι το δόγμα έχει ευρεία και στενή σημασία. Έτσι ορθόδοξα δόγματα με την ευρεία έννοια είναι οι αποκεκαλυμμένες από το Θεό αλήθειες της πίστεως που βρίσκονται στην Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση, κηρύσσονται από την Εκκλησία και βιώνονται από τους πιστούς. Με τη στενή έννοια είναι οι αλήθειες που διδάσκονται από την Αγία Γραφή και την Ιερή Παράδοση και καθορίστηκαν με κάθε επισιημότητα και ακρίβεια από τις Επτά Οικουμενικές Συνόδους.

«Πάντα τα λοιπά δόγματα τα μη τυχόντα έπισήμου διατυπώσεως έμορφώθησαν και ώρίσθησαν εκπαλαι ύπο τής διδασκούσης Έκκλησίας. Και τα μεν έπισήμως διατετυπωμένα δόγματα έχει τις έν τοίς όροις και τοίς συμβόλοις τών οίκουμενικών συνόδων και τών τοπικών, ών ή διδασκαλία ως τοιαύτη άνεγνωρίσθη ύπο οίκουμενικής συνόδου· ύποκειμένου δε λόγου περ' τών άλλων δογμάτων τών άείποτε έν τη Έκκλησία διδασκομένων, ταύτα πορίζεται τις προσφεύγων τούτο μεν είς πάντα τα εγγραφα μνημεία τα έκφράζοντα την συνείδησιν τής Έκκλησίας, τούτο δε και κυρίως είς τους ιερούς Πατέρας τής Έκκλησίας, ών ή όμόφωνος γνώμη είνε ή αύθεντική μαρτυρία τής δογματικής διδασκαλίας, ην άείποτε έπρέσβευεν ή Έκκλησία» Ιωάννης Καρμίρης

Σύμβολα Πίστεως

Με την εξαπλωση του Χριστιανισμού στον ελληνορωμαϊκό κόσμο δημιουργήθηκαν τα σύμβολα της πίστης που εξέφραζαν το χριστιανικό Πιστεύω. Κάποια από αυτά ήταν των Αποστόλων, του Μεγάλου Αθανασίου κ.α. Στις Α΄ και Β΄ Οικουμενικές Συνόδους Νίκαιας και

Κωνσταντινουπόλεως δημιουργήθηκε το Σύμβολο της Πίστεως που χρησιμοποιείται και σήμερα.

Αποτελείται από 12 άρθρα .Τα 7 πρώτα δημιουργήθηκαν στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο. Τα υπόλοιπα 5 στη Β΄. Στα 9 πρώτα άρθρα κυριαρχεί το ρήμα ‘πιστεύω’, στο 10 το ρήμα ‘ομολογώ’, στα 11 και 12 το ‘προσδοκώ’.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ	
ΚΕΙΜΕΝΟ	ΑΠΟΔΟΣΗ
1. Πιστεύω εις ένα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητήν ουρανού και γης, ορατών τε πάντων και αοράτων.	Πιστεύω, ως ορθόδοξος Χριστιανός, σε έναν Θεό, Πατέρα, Κυρίαρχο του παντός, που δημιούργησε από το μηδέν και με απόλυτη ελευθερία και αγάπη τον ουρανό και τη γη. Δημιούργησε, δηλαδή, τόσο τον ορατό και υλικό, όσο και τον αόρατο και πνευματικό κόσμο.
2. Και εις ένα Κύριον Ιησούν Χριστόν, τον Υιόν του Θεού τον μονογενή, τον εκ του Πατρός γεννηθέντα προ πάντων των αιώνων· Φως εκ Φωτός, Θεόν αληθινόν εκ Θεού αληθινού, γεννηθέντα, ου ποιηθέντα, ομοούσιον τω Πατρί, δι' ου τα πάντα εγένετο.	Πιστεύω και σ' έναν Κύριο, τον Θεάνθρωπο Ιησού Χριστό, που είναι ο μονογενής Υιός του Θεού Πατέρα και Γεννήθηκε απ' Αυτόν προαιωνίως. Είναι φως, όπως και ο Πατέρας Του. Είναι αληθινός Θεός, επειδή γεννήθηκε από τον αληθινό Θεό. Ο Υιός δεν είναι δημιούργημα ή κτίσμα του Θεού, όπως πίστευαν διάφοροι αιρετικοί, αλλά έχει την ίδια Θεία ουσία με τον Πατέρα (είναι «ομοούσιος») και τα πάντα δημιουργήθηκαν δια του Υιού.
3. Τον δι' ημάς τους ανθρώπους και δια την ημετέραν σωτηρίαν κατελθόντα εκ των ουρανών και σαρκωθέντα εκ Πνεύματος αγίου και Μαρίας της Παρθένου και ενανθρωπήσαντα.	Ο Υιός του Θεού, για τη δική μας σωτηρία, κατέβηκε από την ουράνια δόξα Του στη γη και έλαβε σάρκα, όμοια με τη δική μας, από την Παρθένο Μαρία με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος. Έγινε δηλαδή άνθρωπος όμοιος σε όλα μ' εμάς, εκτός από την αμαρτία και έζησε σε συγκεκριμένο χρόνο πάνω στη γη.
4. Σταυρωθέντα τε υπέρ ημών επί Ποντίου Πιλάτου και παθόντα και ταφέντα.	Σταυρώθηκε, έπαθε και τάφηκε για μας, όταν ρωμαίος επίτροπος της Ιουδαίας ήταν ο Πόντιος Πιλάτος.
5. Και αναστάντα τη τρίτη ημέρα κατά τας Γραφάς.	Και αναστήθηκε, σύμφωνα με την Αγία Γραφή, την τρίτη ημέρα από τον τάφο, ενώ ήταν νεκρός.
6. Και ανελθόντα εις τους ουρανούς και καθεζόμενον εκ δεξιών του Πατρός.	Μετά την Ανάστασή Του ανέβηκε στον ουρανό με τη δύναμη που είχε ως Θεός, δοξάζοντας έτσι την ανθρώπινη φύση. Ανέβηκε και κάθισε στα δεξιά του Πατέρα Του.
7. Και πάλιν ερχόμενον μετά δόξης κρίναι ζώντας και νεκρούς· ου της	Θα έρθει και πάλι στον κόσμο με δόξα, σε χρόνο που τον γνωρίζει μόνο ο Θεός, για να κρίνει τους ζωντανούς και τους νεκρούς. Και η Βασιλεία Του δεν θα έχει τέλος.

βασιλείας ουκ ἔσται τέλος.	
8. Και εις το Πνεῦμα το ἅγιον, το κύριον, το ζωοποιόν, το εκ του Πατρός εκπορευόμενον, το συν Πατρί και Υιῷ συμπροσκυνούμενον και συνδοξαζόμενον, το λαλήσαν δια των προφητών.	Πιστεύω και στο Ἅγιο Πνεῦμα, το τρίτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, που ἔχει κυριότητα και εξουσία. Ζωοποιεῖ ὅλη την κτίση και εκπορεύεται ἀπὸ τον Πατέρα. Εἶναι ὁμοούσιο με τον Πατέρα και τον Υἱό. Προσκυνεῖται και δοξάζεται ἰσότημα μαζί Τους. Καθοδήγησε τους Προφῆτες της Παλαιάς Διαθήκης, που προείπαν για τον ερχομό του Σωτήρα.
9. Εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν και ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.	Πιστεύω και στην Ἐκκλησία. Εἶναι μία, ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ κεφαλὴ της, ὁ Χριστός και μία ἡ πίστη ἐκείνων που μετέχουν στη ζωὴ της. Εἶναι ἀγία, χωρισμένη ἀπὸ κάθε ἀμαρτία. Εἶναι καθολικὴ, ἐπειδὴ κατέχει ὅλη την ἀλήθεια και θέλει να συμπεριλάβει ὅλους τους ἀνθρώπους. Εἶναι ἀποστολική, ἐπειδὴ διατηρεῖ ἀνόθευτη τη διδασκαλία των Ἀποστόλων και ἐπειδὴ οἱ ἐπίσκοποι που την ποιμαίνουν εἶναι διάδοχοι ἐκείνων.
10. Ομολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.	Ομολογῶ ἓνα βάπτισμα στο ὄνομα της Αγίας Τριάδος. Μ' αὐτό ἀρχίζουμε την καινούρια ζωὴ μέσα στην Ἐκκλησία. Με αὐτό συγχωρεῖται τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα.
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.	Πιστεύω και περιμένω την κοινὴ ἀνάσταση ὅλων των νεκρῶν. Θα ἀναστηθεῖ κάθε σῶμα για να ἐνωθεῖ με την ἀθάνατη ψυχὴ του. Ἡ ἀνάσταση ὅλων θα γίνεῖ με τη Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου.
12. Και ζοῦν του μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.	Προσδοκῶ ὅτι, μετὰ την ἀνάσταση και την τελικὴ κρίση ὅλων των ἀνθρώπων ἀπὸ τον Χριστό, θα ἀξιωθῶ να ἀπολαύσω την αἰώνια ζωὴ, μαζί με ὅλους τους ἀγίους. Ἀμήν.

Πηγή: Ἱερά Μητρόπολις Ἡλείας

Αἱρέσεις

Ἡ λέξη αἵρεση σημαίνει ἐκλογή, ἐπιλογή προτίμηση. Εἶναι ἡ ἐπιλογή ἐνὸς μέρους της ἀλήθειας σε βάρος ὅλης της ἀλήθειας. Εἶναι τὸ ἀντίθετο της καθολικότητας που ἀντιπροσωπεύει ἡ χριστιανικὴ πίστη. Ὁ αἱρετικὸς δε λέει ψέματα. Ὅμως παίρνει ἓνα μέρος της ἀλήθειας, τὸ ἀπολυτοποιεῖ και ἔτσι σχετικοποιεῖ ὅλη την υπόλοιπη. Αὐτὴ ἡ διαδικασία εἶναι πάντοτε διανοητικὴ , γίνεται προτίμηση και ἀπλουστεύει την ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια. Κλασικὸ παράδειγμα εἶναι ὁ Μονοφυσισμός που ἀπολυτοποιεῖ μόνο τὴ θεϊκὴ φύση του Χριστοῦ και ἀποκλείει την ἀνθρώπινη. Ἐτσι βέβαια ἀναιρεῖται ἡ σάρκωση του Υἱοῦ και Λόγου του Θεοῦ.

Η Εκκλησία αντιδρά στις αιρέσεις επισημαίνοντας τα όρια της αλήθειας και παρουσιάζοντας τη βιωματική της εμπειρία που παραδόθηκε από τους χρόνους της Καινής Διαθήκης.

«Όταν ή θύραθεν σοφία εισέλθη είς το περιεχόμενον τής Δογματικής Θεολογίας, προκαλεί αλλοίωσιν αύτου, οδηγούσα είς αίρεσιν και κακοδοξίαν, ως έπισημαίνεται τούτο ήδη από των αρχών τής ιστορίας τής Έκκλησίας». Νικόλαος Ξεξάκης

Πατερική Θεολογία - Εισαγωγή στην Πατρολογία. Οι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας.

Απολογητές, Αντιαιρετικοί, Εκκλησιαστικοί συγγραφείς. Είδη Εκκλησιαστικής Γραμματείας. Μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας, η διδασκαλία τους και η συμβολή τους στη Θεολογία.

Εισαγωγή στην Πατρολογία

Πατρολογία είναι η όλη έρευνα που αφορά τους Πατέρες και τους Εκκλησιαστικούς συγγραφείς. Κάθε είδους κείμενο που γράφηκε μετά τους Αποστόλους στο χώρο της Εκκλησίας με σκοπό να εκφράσει την εμπειρία, τη σκέψη, τα συναισθήματα, τις ελπίδες, τα όνειρα, τις αγωνίες ακόμη και τις απογοητεύσεις των πιστών είναι αντικείμενο της Πατρολογίας. Δεν εξαιρούνται τα απόκρυφα, τα ανώνυμα ή τα συλλογικά έργα, ακόμη και εξωεκκλησιαστικά κείμενα που συμβάλλουν στην κατανόηση της σκέψης των εκκλησιαστικών ανθρώπων και των κειμένων τους. (Στ. Παπαδόπουλος, επιλογή).

Έργο του Πατρολόγου, σύμφωνα με τον καθηγητή Στ. Παπαδόπουλο είναι

Νὰ ἐπισημάνῃ καὶ νὰ προσεγγίσῃ τὸ συγγραφέα, κατανοώντας τον εἰς τὸ περιβάλλον, ὅπου ἔζησε καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ἔγραψε, καὶ ἐκθέτοντας τὰ παντὸς εἶδους βιογραφικὰ στοιχεῖά του.

Νὰ ἐπισημάνῃ τὰ πρὸς μελέτη ἔργα.

Νὰ βεβαιωθῇ γιὰ τὴ γνησιότητά τους ἢ μὴ.

Νὰ ἐπεξεργασθῇ τὴν κριτικὴν τους ἔκδοσιν ἢ ἐπανεκδόσιν με βάση τὴ χειρόγραφη παράδοσιν καὶ τὴ σχετικὴ φιλολογικὴ μέθοδον.

Νὰ ἀναλύσῃ φιλολογικὰ τὸ κείμενό του (γλῶσσα, ὕφος, λογοτεχνικὸ εἶδος, ρητορικὰ σχήματα, δομὴ, ἀθησαύριστες λέξεις κλπ.).

Νὰ ἀξιολογήσῃ ἱστορικὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κειμένου μετὰ τὴ βοήθειαν καὶ τῆς θύραθεν ἱστοριογραφίας.

Νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ θεολογικὰ τὸ κείμενον. Ἀφοῦ δηλαδὴ συντελεσθῇ κάθε εἶδους μὴ αὐστηρὴ θεολογικὴ ἐπεξεργασία, ὀφείλει ὁ πατρολόγος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ δυσχερέστερον ἔργον του: τὴ θεολογικὴ ἀποτίμησιν τοῦ κειμένου, τὴν ὀρθὴν τοποθέτησίν του στὴν ὅλη πορεία τῆς ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας, τὴν ἀξιολόγησίν του σὲ σχέση μετὰ τὸ σκοπὸν τοῦ ἴδιου τοῦ κειμένου, σὲ σχέση μετὰ τὴν ἰδιαίτην συμβολὴν του εἰς τὴν θεολογίαν καὶ σὲ σχέση μετὰ τὰ προγενέστερα σύγχρονα ἢ παρόμοια ἔργα ἄλλων συγγραφέων.

Οι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας

Πατέρες και Διδάσκαλοι του Χριστιανισμού είναι αυτοί οι Χριστιανοί που διακρίθηκαν σε αγιότητα, οσιότητα, διαποίμανση των πιστών και αναλαμβάνουν την πνευματική πρόοδό τους. Έχουν τα λειτουργήματα του ποιμένα που κατευθύνει πνευματικά τους πιστούς, και του διδασκαλου που διδάσκει και ερμηνεύει στους πιστούς την αλήθεια του Θεού.

Τὸν κύριον ὄγκον τῶν συγγραφέων οἱ ὅποιοι ἐξετάζονται εἰς πᾶν σύστημα πατρολογίας ἀποτελοῦν οἱ καλούμενοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διεφάνη ἤδη ἐκ τῶν ἑνωτέρω λεχθέντων. Πατέρες ἦσαν καὶ ἐλέγοντο εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιότητα οἱ πνευματικοὶ ὁδηγοί, οἱ διδάσκαλοι, οἱ κατέχοντες σπουδαίαν θάσιν ἀρμόζουσιν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν Χριστιανισμόν ἡ νέα γέννησις, ἡ πνευματικὴ, ὑψηλοτέραν βεβαίως τῆς φυσικῆς γεννήσεως. Οἱ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων ἦσαν τέκνα κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Παύλου, «ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα»¹. Τέκνα δὲ ἦσαν καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν διαδόγων τῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ Παναγιώτης Χρήστου

Τη γενική ευθύνη της διδαχῆς την είχαν οι κατά τόπους επίσκοποι, και αυτοί ονομάζονταν ιδιαίτερα Πατέρες, κάτι που επισημαίνεται στο Μαρτύριο του επισκόπου Σμύρνης Πολύκαρπου.

Απολογητές

Απολογητές είναι οι χριστιανοί διδάσκαλοι που υπερασπίζονταν το Χριστιανισμό. Απευθύνονταν τόσο στους Εθνικούς, όσο και στους Ιουδαίους, κυρίως κατά το 2^ο αι.μ.Χ. Με τα έργα τους υποστήριζαν τις αλήθειες της πίστης. Σπουδαίοι απολογητές ήταν ο Ιουστίνος, ο Αθηναγόρας, ο Κωδράτος κα

Ὁ Κωδράτος ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία εἶναι ὁ πρῶτος γνωστὸς χριστιανὸς, ποὺ ἔγραψε μὲ σκοπὸ νὰ ἐξηγήσῃ στοὺς ἐκτὸς Ἐκκλησίας τὴ στάση τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτοὺς κατὰ τὶς ἐναντίον τους ἄδικες ἐπιθέσεις τῶν ἐπισήμων παραγόντων τοῦ κράτους, τῶν ἐκπροσώπων τῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τὸν Κωδράτο οἱ χριστιανοὶ ἄρχισαν σιγὰ - σιγὰ νὰ γράφουν καὶ γιὰ μὴ χριστιανούς. Ἄρχισαν νὰ ἐκφράζωνται ἔτσι, ὥστε ὁ λόγος τους νὰ συνιστᾷ: α) ἀπάντηση στὶς κατηγορίες ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, β) ἀπάντηση στὶς μεταφυσικὲς ἢ θρησκευτικὲς ἀντιλήψεις τῶν μορφωμένων τῆς ἐποχῆς, γ) ἀπολογία ἢ δικαίωση τῆς πίστεως καὶ στάσεως τῶν χριστιανῶν. Τοῦτο προϋπέθετε χριστιανούς συγγραφεῖς, γνώστες τῶν φιλοσοφικοθρησκευτικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς. Τέτοια γνώση θὰ ἔχουν στὸ ἐξῆς ὄχι μόνον οἱ λεγόμενοι ἀπολογητὲς τοῦ Β' αἰ., ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τῶν αἰώνων ποὺ ἀκολουθήσαν.

Στυλιανὸς Παπαδόπουλος

Αντιαιρετικοί Εκκλησιαστικοί συγγραφείς

Στις χριστιανικές κοινότητες από νωρίς, έγιναν προσπάθειες ερμηνείας των μηνυμάτων του Ευαγγελίου με βάση την ελληνική φιλοσοφία, τις ανατολικές θρησκείες και την ιουδαϊκή θρησκεία. Έτσι όμως προέκυψαν διάφορες αιρέσεις που απολυτοποιούσαν, όπως έχει τονιστεί, ένα μέρος της αλήθειας σε βάρος όλης της αλήθειας.

Οι αιρέσεις γεννήθηκαν στους κόλπους της Εκκλησίας. Πολλοί αιρετικοί ήταν σημαίνοντα στελέχη των χριστιανικών κοινοτήτων. Έτσι ο Άρειος ήταν πολύ μορφωμένος πρεσβύτερος της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας και ο Νεστόριος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Εκκλησιαστικοί συγγραφείς ανέλαβαν να υπερασπιστούν την Ορθοδοξία και να αναδείξουν την αλήθεια. Με τα συγγράμματά τους αναδείκνυαν τις κακοδοξίες της αιρετικής διδασκαλίας. Στα έργα τους στηρίχτηκαν οι Οικουμενικές Σύνοδοι για να διατυπώσουν τα δόγματα που αποτελούν το όριο ανάμεσα στην Ορθοδοξία και στην αίρεση.

Σπουδαίοι αντιαιρετικοί συγγραφείς ήταν ο Μέγας Αθανάσιος που αντιμετώπισε τον Άρειο και ο Γρηγόριος Ναζιανζηνός που καταπολέμησε την κακοδοξία του Μακεδόنيου στη Β' Οικουμενική Σύνοδο.

Είδη Εκκλησιαστικής Γραμματείας (βλ. και Παναγιώτης Χρηστού. Ελληνική Πατρολογία Α')

Ο χριστιανικός λόγος εκφράστηκε με ποικιλία μορφών και λογοτεχνικών ειδών. Προϋπόθεση ήταν η ελληνική γραμματεία, στην οποία φιλολογικά ανήκουν τα έργα των Πατέρων και Εκκλησιαστικών συγγραφέων που έγραψαν στην ελληνική γλώσσα.

Τα κυριότερα είδη Εκκλησιαστικής Γραμματείας είναι τα εξής:

- Ευαγγέλια που περιέχουν το χαρμόσυνο άγγελμα της ενανθρωπίσεως του Κυρίου
- Αποστολικές πράξεις που αναδεικνύουν τη δράση των Αποστόλων
- Αποκαλύψεις. Παρηγορούν και τονώνουν το ηθικό των Χριστιανών κάνοντας λόγο για τη νίκη του Χριστού στο μέλλον
- Επιστολές. Δίνουν απαντήσεις σε συγκεκριμένα ζητήματα που απασχολούσαν τις χριστιανικές κοινότητες
- Ομιλίες. Τα εγκώμια και οι πανηγυρικοί των ρητόρων αποτελούν μέρος της Εκκλησιαστικής Γραμματείας
- Δογματικά κείμενα. Κείμενα για θέματα πίστης
- Λειτουργικά κείμενα που επικεντρώνονται στη λειτουργική ζωή των πιστών
- Ποιήματα, που είναι τρόπος έκφρασης εκκλησιαστικών συγγραφέων. Σπουδαίος ποιητής ήταν ο Άγιος Γρηγόριος Ναζιανζηνός
- Εκκλησιαστικές Διατάξεις. Είναι αρχές που κανονίζουν τον τρόπο λειτουργίας των πιστών
- Ερμηνευτική γραμματεία. Ερμηνεία των ιερών κειμένων
- Ιστοριογραφία. Καταγραφή γεγονότων εκκλησιαστικής αλλά και κοσμικής ιστορίας

- Πραγματείες. Συστηματικά διαπραγμάτευση ζητημάτων που αφορούσαν το Χριστιανισμό

Μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας, η διδασκαλία τους και η συμβολή τους στη Θεολογία

Μέγας Βασίλειος (330-379). Κατάγονταν από πλούσια οικογένεια της Καισάρειας. Σπούδασε ρητορική, φιλοσοφία και ιατρική στις σχολές της Καισάρειας, της Κωνσταντινούπολης και της Αθήνας. Εδώ γνώρισε τον μετέπειτα αυτοκράτορα Ιουλιανό και συνδέθηκε με στενή φιλία με τον Γρηγόριο Ναζιανζηνό. Επισκέφτηκε τη Συρία και την Αίγυπτο, όπου γνώρισε το μοναχικό βίο. Έγινε επίσκοπος Καισάρειας (370) και διακρίθηκε ως εκκλησιαστικός ρήτορας και διέδωσε το μοναχικό βίο στην περιοχή του. Έγραψε σπουδαία κείμενα που είχε μεγάλη συμβολή στη θεολογία. Κάποια από αυτά είναι οι Ασκητικοί Κανόνες, πολλά βιβλία δογματικά και ηθικά, και εκτοντάδες επιστολές. Αξιομνημόνευτη είναι και η φιλανθρωπική του δράση, ενώ το έργο του «Εξαήμερος» είναι βαθυστόχαστη ανάλυση της Δημιουργίας.

Γρηγόριος Νύσσης (335-394). Νεότερος αδελφός του Μεγάλου Βασιλείου που διετέλεσε επίσκοπος της Νύσσης στην Καππαδοκία. Έγραψε δογματικά και ασκητικά έργα που έχουν φιλοσοφικό βάθος. Καταπολέμησε τις αιρέσεις, ιδίως τον Αρειανισμό.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός (330-390). Κατάγονταν από τη Ναζιανζό της Καππαδοκίας. Σπούδασε ρητορική και διέπρεψε σαν εκκλησιαστικός ρήτορας. Στενός φίλος του Μεγάλου Βασιλείου. Έγραψε θεολογικούς λόγους, επιστολές και ποιήματα. Διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Ιωάννης Χρυσόστομος (347-407). Ο μεγαλύτερος εκκλησιαστικός ρήτορας. Γεννήθηκε και σπούδασε στην Αντιόχεια. Μόνασε στη νεότητά του στη Συρία. Το 397 χειροτονήθηκε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Εκθρονίστηκε όμως από την αυτοκράτειρα Ευδοξία, γιατί την έλεγχε για τη διαγωγή της και εξορίστηκε (403). Επανήλθε, αλλά και πάλι εξορίστηκε. Έχει ένα μεγάλο θεολογικό έργο (Πραγματείες, Επιστολές, Υπομνήματα, Ομιλίες).

Σύνοδοι και Συνοδικό Σύστημα - Η Αποστολική Σύνοδος. Το Συνοδικό σύστημα. Τα είδη των εκκλησιαστικών συνόδων. Οι επτά Οικουμενικές Σύνοδοι

Η Αποστολική Σύνοδος

Όπως αφηγείται το βιβλίο των Πράξεων των Αποστόλων (Πρ 15,1) μετά τον ευαγγελισμό των εθνικών από τον Παύλο και το Βαρνάβα¹⁰ κάποιοι χριστιανοί που είχαν έρθει από την Ιουδαία δίδασκαν τους αδελφούς ότι πρέπει να περιτμηθούν, γιατί διαφορετικά δε θα μπορούσαν να σωθούν. Βέβαια δεν αναφέρεται στο κείμενο των Πράξεων ποιοι χριστιανοί ήταν αυτοί που δίδασκαν τις ιουδαϊζουσες πρακτικές. Φαίνεται όμως να ήταν σημαντικές προσωπικότητες, αφού οι απόψεις τους προκάλεσαν αναστάτωση στους νεοεισερχόμενους στη χριστιανική πίστη και έγινε μεγάλη συζήτηση για το θέμα με τον Παύλο και το Βαρνάβα. Πάντως ο Λουκάς δεν αναφέρει κάτι σχετικό με την ταυτότητά τους και γράφει αόριστα «τινες κατελθόντες από τῆς Ἰουδαίας»¹¹, για τους «παρείσακτους ψευδαδέλφους»¹².

Το θέμα ήταν πολύ σημαντικό, αφού επικεντρώνονταν στη σωτηρία, και για αυτό ανέβηκε στα Ιεροσόλυμα ο Παύλος με το Βαρνάβα¹³ μαζί με «τινας ἄλλους» για να συζητήσουν το ζήτημα με τους Απόστολους και τους Πρεσβυτέρους. Στη διαδρομή, διασχίζοντας τη Φοινίκη και τη Σαμάρεια, επισκέφτηκαν χριστιανικές κοινότητες και μιλούσαν για την επιστροφή των εθνικών στο Χριστό, που σημαίνει ότι το ζήτημα απασχολούσε πλέον τις χριστιανικές κοινότητες και απαιτούσε επειγόντως την εξεύρεση λύσης. Ταυτόχρονα αναδείκνυε ότι οι επιλογές του Παύλου και του Βαρνάβα είχαν αγιοπνευματική προέλευση και για αυτό έδιναν μεγάλη χαρά στους αδελφούς.

Στην Ιερουσαλήμ τους έγινε υποδοχή από όλους τους χριστιανούς και τόνισαν ότι ο Θεός έδωσε και στους εθνικούς τη δυνατότητα να πιστέψουν. Κάποιοι όμως από τους φαρισαίους που είχαν πιστέψει, έλεγαν ότι πρέπει να απαιτείται από τους εθνικούς να περιτέμνονται και να τηρούν το μωσαϊκό νόμο.

Στη συγκέντρωση ο Πέτρος τόνισε ότι δεν πρέπει να προκαλείται ο Θεός και να φορτωθούν οι χριστιανοί βάρη που δε μπορούν να σηκώσουν ούτε οι Ιουδαίοι.

Ο Παύλος και ο Βαρνάβας διηγούνται τα θαύματα που έκανε ο Θεός μέσω αυτών στους εθνικούς. Μίλησε στη συνέχεια ο Ιάκωβος που ανέφερε ότι δεν πρέπει να επιβαρύνονται οι εθνικοί, μόνο να τους σταλεί μία επιστολή στην οποία να καλούνται οι αδελφοί να φυλάγονται από το μολυσμό της τροφής που προέρχεται από

¹⁰ Ο Ευαγγελισμός των εθνικών, για τον οποίο γίνεται λόγος, πραγματοποιήθηκε κατά την Α' Αποστολική περιοδεία του Παύλου και του Βαρνάβα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο βιβλίο των Πράξεων τονίζεται «*Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως*». (Πρ 14:27), προϊδεάζοντας για τη συνέχεια που θα επακολουθήσει και το ζήτημα για το οποίο θα κληθεί να αποφασίσει η χριστιανική κοινότητα, το οποίο επικεντρώνεται στις υποχρεώσεις των εισερχόμενων στο χριστιανισμό.

¹¹ Βλ Hans Conzelmann (1987). A Commentary on the Acts of the Apostles. Trans. James Limburg, A. Thomas Kraabel, and Donald H. Juel. Philadelphia: Fortress Press, σ. 115

¹² Γαλ 2, 4. Τα γεγονότα που αναφέρει η Επιστολή προς Γαλάτας του Παύλου μάλλον διαδραματίζονται μετά την Αποστολική Σύνοδο. Βλ Conzelmann οπ

¹³ Στην προς Γαλάτας αναφέρεται ότι μαζί τους πήγε και ο Τίτος, που αναγκάστηκε μάλιστα να υποβληθεί σε περιτομή (Γαλ 2,2-3).

τα κρέατα των ζώων που θυσιάζονταν, δηλαδή των ειδωλοθύτων, από την πορνεία και από τη βρώση πνιγμένου ζώου και την πόση αίματος.

Οι Απόστολοι και οι Πρεσβύτεροι αποφασίζουν να εκλέξουν χριστιανούς που θα σταλούν στην Αντιόχεια με τον Παύλο και το Βαρνάβα. Επιλέγουν τον Ιούδα και το Σίλα να κομίσουν επιστολή στην οποία τονίζονταν ότι δεν επιβάλλεται κανένα πρόσθετο βάρος και οι χριστιανοί πρέπει να τηρούν μόνο τα αναγκαία, δηλαδή να απέχουν από τα ειδωλόθυτα, το κρέας των πνιγμένων ζώων και την πορνεία. Χαρακτηριστικό της επιστολής ήταν η φράση «Ἐδοξεν γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ ἡμῖν» (Πρ 15,28) που υπογράμμιζε τη δράση του Αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία και ότι η απόφαση είχε ληφθεί με τη συνεργεία του Θεού.

Η Αποστολική Σύνοδος συγκλήθηκε μάλλον το Δεκέμβριο του 48¹⁴ και, κατά τη γνώμη μου, προηγήθηκε των γεγονότων που καταγράφονται στην προς Γαλάτας επιστολή του Παύλου¹⁵ και της «σύγκρουσης των Τιτάνων» Πέτρου και Παύλου¹⁶. Δεν συγκλήθηκε με εντολή της εξουσίας, αλλά ήταν μία αυθόρμητη κίνηση των Αποστόλων και των πρωτοχριστιανών που είχαν σφοδρή επιθυμία να λάμψει η αλήθεια και να διατηρηθεί αλώβητη η ενότητα της Εκκλησίας. Δεν έχει λοιπόν καμία σχέση με την «Εκκλησία του Δήμου» των πόλεων που τελούσαν υπό ρωμαϊκή κατοχή, ούτε με το Ιουδαϊκό Μεγάλο Συνέδριο στο οποίο υπέβοςκαν αντιθέσεις, όπως φαίνεται στην αφήγηση των Πράξεων για την προσαγωγή του Παύλου ενώπιόν του (Πρ 23, 1-11) αλλά οι αποφάσεις λήφθηκαν «ομοθυμαδόν»¹⁷ και είχαν θεόπνευστη έμπνευση.

Η Αποστολική Σύνοδος αποτελεί κορυφαίο γεγονός στην προσπάθεια των Αποστόλων να αναδείξουν την απόλυτη χειραφέτηση της νέας θρησκείας από τις συνήθειες και τις πρακτικές του ιουδαϊσμού. Αν και οι Χριστιανοί των Ιεροσολύμων διατηρούσαν επαφές και κοινές εξωτερικές λατρευτικές συνήθειες με αυτόν (πχ επίσκεψη στο Ναό), αυτό οφείλονταν στις καθιερωμένες νοοτροπίες που επικρατούσαν στην πόλη και στον ιουδαϊζόντα τρόπο σκέψης μελών των νεοιδρυμένων χριστιανικών κοινοτήτων.

Το ενδιαφέρον για την Αποστολική Σύνοδο θα ήταν μεγάλο στην Ιερουσαλήμ και σίγουρα θα κέντρισε το ενδιαφέρον των κατοίκων της πόλης. Η θεολογική αφοσίωσή τους είναι γνωστή¹⁸ και η προσωπικότητα του Παύλου θα οδηγούσε πολλούς να ακούσουν με προσοχή τις θέσεις του που ήταν αποτέλεσμα των αποκαλύψεων που είχε δεχτεί, αλλά και των εμπειριών που είχε αποκτήσει στην

¹⁴ Για τη χρονολογία βλ Μουστάκης Α.Γ. (2011). Πέτρος και Παύλος στην Αντιόχεια. Ιστορική και Ερμηνευτική προσέγγιση. Αθήνα (διδ), σσ. 245-247

¹⁵ Όπως συνάγεται από την καταγραφή του Παύλου στην προς Γαλάτας επιστολή του (2,1-14), στην οποία η Αποστολική Σύνοδος φαίνεται ότι προηγείται της επίσκεψης του Πέτρου στην Αντιόχεια.

¹⁶ Ο όρος προέρχεται από Δεσπότης Σωτήριος, «Αποστολική Σύνοδος Ιεροσολύμων (48 μ.Χ.) – Αγία και Μεγάλη Σύνοδος (2016): Εκκλησία και Οικουμένη ενώπιον δύο διαδοχικών χιλιετηρίδων», Θεολογικά Δρώμενα (http://theologikadromena.theo.auth.gr/?p=19035#_ftn2). Προσπελάστηκε 11/12/2019

¹⁷ Βλ Δεσπότης ο.π.

¹⁸ Για το θεολογικό ενδιαφέρον των λαϊκών μελών της πρώτης Εκκλησίας βλ. την παρατήρηση του Β. Στογιάννου στο Στογιάννος Βασιλείου Π.(1968). *Πέτρος παρὰ Παύλῳ*. Θεσσαλονίκη (διδ.) σ. 100

πρώτη αποστολική περιοδεία που είχε πραγματοποιήσει στην Κύπρο και στη Μικρά Ασία.

Το Συνοδικό σύστημα

Συνοδικό σύστημα είναι ο τρόπος διοίκησης και λειτουργίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Στηρίζεται στις αποφάσεις των Τοπικών και Οικουμενικών Συνόδων, στο «έδοξε τω Αγίω Πνεύματι και ημίν», και όχι στις γνώμες των μελών της Εκκλησίας.

« Οὕτως ἡ Ἐκκλησία ἐν Ἀνατολῇ, ἀναπτυχθεῖσα διοικητικῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς, καθιέρωσε ὡς διοικητικὸν αὐτῆς σύστημα τὸ συνοδικόν, βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ περιφήμου χωρίου τῶν Πράξεων ιε' 22 «ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ», - δι' οὗ παρέχεται τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῷ λαϊκῷ ἀκόμη στοιχείῳ, διετηρήθη δέ ζηλοτύπως μέχρι σήμερον. Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνῶ τὸ κυρίως διοικοῦν ταύτην σῶμα εἶναι τὸ σῶμα κληρικῶν καὶ δὴ τὸ τῶν Ἐπισκόπων, δὲν ἀποκλείεται τὸ λαϊκὸν σῶμα ἐκ τῆς διοικήσεως, διὰ τῆς καὶ ἐκ μέρους τοῦ δι' ἐκλογῆς ἀναδείξεως τῶν κληρικῶν, καὶ διὰ τῆς ἀπαραιτήτου του συνεργασίας εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς «συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας», τῆς ὑπερτάτης ταύτης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐθεντίας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἡ ἀνωτάτη διοικητικὴ βαθμὶς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας καὶ διοικήσεως εἶναι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ συγκροτούμενη κυρίως ἐκ τῆς ὁλότητος τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἐπισκόπων καὶ τῆς ὁποίας αἱ ἀποφάσεις ὁριστικῶς γινόμεναι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεκταί, ἀποτελοῦν τὴν ὑψίστην ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ αὐθεντία» Αμίλκας Αλιβιζάτος

Τα εἶδη των εκκλησιαστικῶν συνόδων

Οι Σύνοδοι εἶναι Σύνοδοι Οικουμενικές, Σύνοδοι περιφερειῶν, Πατριαρχικές και Τοπικές ἢ Επαρχιακές. Οι Οικουμενικές εἶναι επτά και συγκλήθηκαν ἀπὸ Βυζαντινοὺς αυτοκράτορες για να καταπολεμήσουν τις αιρέσεις. ΣΕ αυτές λάβαιναν μέρος ἐπίσκοποι και μορφωμένοι κληρικοί ἀπὸ ὅλη την Οικουμένη (για αὐτὸ και ονομάστηκαν Οικουμενικές. Οι Σύνοδοι περιφερειῶν εἶναι Σύνοδοι στις οποίες μετέχουν κληρικοί ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα Πατριαρχεία ἢ Αυτοκεφαλές Εκκλησίες.

Πατριαρχικές Σύνοδοι εἶναι αυτές στις οποίες προεδρεύει ο Πατριάρχης και ρυθμίζει ζητήματα του Πατριαρχείου, και θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος.

και Τοπικές ἢ Επαρχιακές Σύνοδοι που εξετάζουν ζητήματα που προέκυψαν σε μία επαρχία. Αντιμετωπίζουν την τοπικὴ διάσταση ἀπὸ ζήτημα που προέκυψε.

Οι επτά Οικουμενικές Σύνοδοι

Οι επτά Οικουμενικές Σύνοδοι εἶναι:

Α' Οικουμενικὴ Σύνοδος. Συγκλήθηκε ἀπὸ τον Μέγα Κωνσταντῖνο το 325 στη Νίκαια της Βιθυνίας. Ἐλαβαν μέρος 318 ἐπίσκοποι, μεταξύ αὐτῶν οἱ Ἅγιοι Νικόλαος και Σπυρίδων και ο Μέγας Αθανάσιος που ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς Συνόδου.

Καταδίκασε τον Άρειο που διέδιδε την αιρετική διδασκαλία ότι ο Υιός είναι κτίσμα του Θεού και όχι αληθινός Θεός. Συνέταξε τα επτά πρώτα άρθρα του Συμβόλου της Πίστεως.

Β΄ Οικουμενική Σύνοδος. Συγκλήθηκε το 381 στην Κωνσταντινούπολη από το Μέγα Θεοδόσιο υπό την προεδρία του Γρηγορίου Ναζιανζηνού. Καταδίκασε την αίρεση του Μακεδόνιου που αρνούνταν τη θεότητα του Αγίου Πνεύματος και συνέταξε τα υπόλοιπα πέντε άρθρα του Συμβόλου της Πίστεως.

Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος. Συγκλήθηκε το 431 στην Έφεσο από τον αυτοκράτορα Θεοδόσιο το Μικρό. Καταδίκασε την αίρεση του επίσκοπου Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριου που δίδασκε ότι η Παναγία γέννησε το Χριστό άνθρωπο, για αυτό και την ονόμαζε Χριστοτόκο και όχι Θεοτόκο.

Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος. Συγκλήθηκε το 451 στη Χαλκηδόνα από τους αυτοκράτορες Μαρκιανό και Πουλχερία. Καταδίκασε τη διδασκαλία του πρεσβύτερου Ευτυχή που δίδασκε ότι ο Χριστός υπήρξε μόνο Θεός (Μονοφυσιτισμός).

Ε΄ Οικουμενική Σύνοδος. Συγκλήθηκε από τον Ιουστινιανό το 553 στην Κωνσταντινούπολη. Καταδίκασε και πάλι το Μονοφυσιτισμό και άλλες αιρετικές δοξασίες.

Στ Οικουμενική Σύνοδος. Συνήλθε το 680 στην Κωνσταντινούπολη από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Πωγωνάτο. Καταδίκασε την αίρεση των Μονοθελητών που υποστήριζαν ότι ο Χριστός έχει μόνο μία θέληση και ενέργεια τη θεϊκή που απορρόφησε την ανθρώπινη.

Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος. Συγκλήθηκε το 787 στη Νίκαια της Βιθυνίας από την ειρήνη την Αθηναία. Καταδίκασε τους εικονομάχους και, ακολουθώντας τη διδασκαλία του Αγίου Ιωάννη Δαμασκηνού, τόνισε ότι λατρεία ανήκει μόνο στο Θεό, ενώ στους Άγιους που εικονίζονται, πρέπει σεβασμός και τιμή.

Οργάνωση και Διοίκηση της Εκκλησίας - Οργάνωση και Διοίκηση της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Οργάνωση και Διοίκηση της Εκκλησίας της Ελλάδος. Οργάνωση και Διοίκηση Αγίου Όρους

Οργάνωση και Διοίκηση της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας

«Η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία, επισήμως: Ορθόδοξη Καθολική και Αποστολική Εκκλησία, είναι ένα σύνολο τοπικών εκκλησιών, οργανωμένες ως Πατριαρχεία, αυτοκέφαλες σύνοδοι και αυτόνομες αρχιεπισκοπές, που βρίσκονται σε πλήρη κοινωνία μεταξύ τους, με πρώτο στην ιεραρχία το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Αποδέχεται τις αποφάσεις των επτά Οικουμενικών Συνόδων και θεωρεί την Οικουμενική Σύνοδο ως το ανώτατο όργανο για αποφάσεις σε θέματα δόγματος και λατρείας. Αξιώνει ως αφετηρία της τον Ιησού Χριστό και τους Αποστόλους του μέσω της συνεχούς αποστολικής διαδοχής». Wikipedia

Η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία αποτελείται από επί μέρους Εκκλησίες που αυτοδιοικούνται και βρίσκονται σε όλο τον κόσμο. Ορθόδοξοι βρίσκονται σε Ευρώπη, Αμερική, Ασία και Αυστραλία που υπάγονται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, στην Αφρική που υπάγονται στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας, στη Συρία, Λίβανο, Ανατολική Τουρκία (ανήκουν στο Πατριαρχείο Αντιοχείας) και στην Παλαιστίνη και Ιορδανία που υπάγονται στο πατριαρχείο Ιεροσολύμων.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η Ορθοδοξία έχει σημαντική παρουσία και υπενθυμίζει την κοινή θρησκευτική παράδοση των Χριστιανών, ενώ σέβεται την ιδιαιτερότητα του κάθε λαού.

Η διάρθρωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι:

1. Τα τέσσερα αρχαία πρεσβυγενή Πατριαρχεία
2. Τα πέντε νεότερα πατριαρχεία
3. Οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες
4. Οι Αυτόνομες Εκκλησίες

Στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ανήκουν και επί μέρους Εκκλησίες σε όλο τον κόσμο (Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας, Μητρόπολη Γαλλίας, μητρόπολη Γερμανίας κ.α.).

«Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει κοινό διοικητικό κέντρο. Όλες οι Εκκλησίες θεωρούνται ίσης αξίας, φέρουσες μόνο “πρεσβεία λειτουργικής τιμής”. Η ενότητά της στηρίζεται στην "Κοινωνία Αγάπης" μεταξύ των Προκαθημένων και την αναγνώριση που λαμβάνουν, με "Ειρηνικές Επιστολές", από τις άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες, βάσει της κανονικότητας της εκλογής τους από την Ιερά Σύνοδο της τοπικής Εκκλησίας που ανήκουν». Wikipedia

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως

Μετά τη Β΄ Οικουμενική Σύνοδο η Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως πήρε το κύρος του «πρώτου θρόνου». Η θέση της στην πρωτεύουσα του κράτους έδωσε ακτινοβολία στην Εκκλησία και ο επίσκοπος από τον 4^ο αιώνα, ονομάστηκε «Αρχιεπίσκοπος»,

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος (451 μ.Χ.) αναγνώρισε στην Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης τα πρεσβεία τιμής έναντι των άλλων Ορθόδοξων Εκκλησιών και τον ρόλο της ως εγγυητή της

ενότητας των Ορθοδόξων. Οπότε ο Πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης απέκτησε τον τίτλο του «Οικουμενικού», επειδή έχει την «οικουμενική ευθύνη» της Ορθοδοξίας. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι η Εκκλησία-μητέρα που σέβεται την ιδιαιτερότητα της κάθε τοπικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Οργάνωση και Διοίκηση της Εκκλησίας της Ελλάδος

Η Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος έχει ως διοικητική κεφαλή την Ιερά Σύνοδο Ιεραρχών και τιμητικά πρόεδρο της Συνόδου, τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος.

Ιδρυτής της είναι ο Απόστολος Παύλος που κήρυξε το χριστιανικό μήνυμα σε ελληνικές περιοχές (Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Αθήνα, Κόρινθος) και πέρασε από τον Ελληνικό χώρο (πιθανόν Θεσσαλία, Κρήτη κ.α.) και οι Απόστολοι Ανδρέας, Ηρωδίων, ο μαθητής του Παύλου Λουκάς κ.α. Το 2^ο αι. Χριστιανοί Απολογητές (Κοδράτος, Αριστείδης) δρουν στην Ελλάδα και πολλοί Έλληνες μαρτυρούν στους διωγμούς.

Η Εκκλησία της Ελλάδος, εκτός από την Αρχιεπισκοπή Αθηνών, αποτελείται από 81 Μητροπόλεις. Οι 36 Μητροπόλεις των λεγόμενων «Νέων Χωρών», έχουν παραχωρηθεί επιτροπικώς από το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην Εκκλησία της Ελλάδος.

Διοικητικά περιλαμβάνει όλες τις Μητροπόλεις του ελληνικού κράτους στις οποίες ανήκουν και αυτές των λεγομένων «Νέων Χωρών», οι οποίες προστέθηκαν μετά τους βαλκανικούς πολέμους, και υπάγονται πνευματικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο σύμφωνα με την Πράξη του 1928. Στην Εκκλησία της Ελλάδος δεν υπάγονται η Εκκλησία Κρήτης, η οποία είναι ημιαυτόνομη, με δική της Σύνοδο και Αρχιεπίσκοπο, καθώς και οι Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου, οι οποίες υπάγονται και διοικητικά απευθείας στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Οργάνωση και Διοίκηση Αγίου Όρους

Η Αυτόνομη Μοναστική Πολιτεία του Αγίου Όρους αποτελεί αυτοδιοίκητο τμήμα του Ελληνικού Κράτους. Βρίσκεται στη χερσόνησο του Άθω της Χαλκιδικής. Περιλαμβάνει τις είκοσι Ιερές Μονές, τα εξαρτήματά τους και διάφορα καταστήματα και υπηρεσίες. Το καθεστώς και ο τρόπος λειτουργίας του καθορίζονται με λεπτομερή τρόπο, παράλληλα προς το Σύνταγμα της Ελλάδας, με τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους (Κ.Χ.Α.Ο.) της 10ης Μαΐου 1924.

Σύμφωνα με το άρθρο 105 του Συντάγματος, το Άγιο Όρος αποτελεί «αυτοδιοίκητο τμήμα του Ελληνικού Κράτους». Διοικητικά τελεί υπό την εποπτεία του Κράτους και πνευματικά υπό την ανώτατη εποπτεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, εξ ου και δεν επιτρέπεται η μνημόνευση άλλου Επισκόπου πλην του Οικουμενικού Πατριάρχη.

Ιεροσύνη και Τίτλοι - Το μυστήριο της Ιεροσύνης. Βαθμοί Ιεροσύνης κληρικών και μοναχών. Τίτλοι, προσφωνήσεις, οφίκια και αξιώματα κληρικών και λαϊκών.

Το μυστήριο της Ιεροσύνης

Το μυστήριο της Ιεροσύνης συστάθηκε από το Χριστό, όταν διάλεξε τους Μαθητές Του που έγιναν οι Απόστολοι της Εκκλησίας. Δημιουργείται η Αποστολική Διαδοχή, αφού οι Απόστολοι “χειροτονήσαντες αυτοίς πρεσβύτερους κατ’ εκκλησίαν και προσευξάμενοι μετά νηστειών παρέθεντο αυτούς τω Κυρίω, εις όν πεπιστεύκασι” (Πράξ. ιδ’ 23).

Οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας χειροτόνησαν Πρεσβύτερους στη Δέρβη και το Ικόνιο. “Προσευξάμενοι επέθηκαν αυτοίς τας χείρας” (Πράξ. στ’ 6, ιγ’ 3). Ομοίως και ο Τιμόθεος διά χειροτονίας, με επίθεση των χειρών του Παύλου, έλαβε το αξίωμα του επισκόπου. Όπως γράφει ο Απόστολος Παύλος “μη αμέλει του εν σοι χαρίσματος (του επισκόπου δηλαδή), ό εδόθη σοι διά προφητείας μετά επιθέσεως των χειρών του πρεσβυτερίου” (Α’ Τιμόθ. δ’ 14). “Το χάρισμα του Θεού ό εστιν εν σοι διά της επιθέσεως των χειρών μου” (Β’ Τιμόθ. α’ 6).

Η επίθεση των χειρών στον χειροτονούμενο και οι ευχές που αναγιγνώσκονται και ακούγονται κατά την ώρα της χειροτονίας από τον Επίσκοπο, είναι τα αισθητά, τα ορατά στοιχεία του μυστηρίου, αόρατο δε και υπερφυσικό στοιχείο μένει η θεία Χάρη.

Η ιεροσύνη λέγεται ακόμη και καθιέρωση, διότι καθιερώνεται ο χειροτονούμενος στην ιερή διακονία και χάρη της Εκκλησίας. Ονομάζεται ακόμη τελεσιουργία και ιερατική τελείωση, διότι δι’ ιερής τελεσιουργίας καθιερώνεται και καταρτίζεται σε αυτό το διακόνημα.

Βαθμοί Ιεροσύνης κληρικών και μοναχών

Βαθμοί των κληρικών είναι:

A. Επίσκοποι

Ο επίσκοπος είναι στην Εκκλησία «εις τύπον και τόπον Χριστού. Έχει το μεγάλο προνόμιο να ποιμαίνει την εκκλησία και να προστατεύει την ενότητα της πίστεως. Χειροτονείται από τουλάχιστον δύο ή τρεις κανονικούς επισκόπους αμέσως μετά τον Τρισάγιο Ύμνο (πριν από την ανάγνωση του Αποστόλου και του Ευαγγελίου επειδή έχει καθήκον τη διδασκαλία και τη τέλεση των μυστηρίων).

Είναι ο μόνος ιεουργός του μυστηρίου της Ιεροσύνης και διαβιβάζει την αποστολική διαδοχή σε όποιον χειροτονεί.

- Πατριάρχης
- Αρχιεπίσκοπος
- Μητροπολίτης

B. Ιερείς .

Τελούν όλα τα μυστήρια εκτός της Ιεροσύνης, στο όνομα του επισκόπου. Η χειροτονία τους τελείται από τον επίσκοπο μετά το τέλος του Χερουβικού Ύμνου (πριν την είσοδο των

Τιμίων Δώρων), για να λάβουν μέρος στην τέλεση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας το οποίο στη συνέχεια θα τελέσουν μόνοι τους.

Γ. Διάκονοι.

Διακονούν τον Ιερέα και τον Επίσκοπο στην τέλεση των μυστηρίων. Δεν τελούν κανένα μυστήριο μόνοι του και η χειροτονία τους τελείται από τον επίσκοπο μετά από τον καθαγιασμό των Τιμίων Δώρων

Στην τάξη των Μοναχών βρίσκονται

Ο Καθηγούμενος: Είναι διοικητικός προϊστάμενος μιας ανδρώας μοναστικής αδελφότητας. Καλείται "Ηγούμενος". Προσφωνείται κατά την ιερατική τάξη του. Στις ανδρώες (ανδρικές) Μονές, ο ηγούμενος είναι κατά κανόνα Ιερομόναχος και κατ' εξαίρεση επίσκοπος, ενώ δεν μπορεί να είναι ιεροδιάκονος ή απλός μοναχός.

Η Καθηγουμένη: Διοικητικά προϊσταμένη μιας γυναικείας μοναστικής αδελφότητας. Στην καθομιλουμένη, καλείται "Ηγουμένη"

Τίτλοι, προσφωνήσεις, οφίκια και αξιώματα κληρικών και λαϊκών

1. Πατριάρχης

- Παναγιώτατος : Προσφωνείται ειδικά ο Οικουμενικός Πατριάρχης. Η Αυτού Θειοτάτη Παναγιότης (Α.Θ.Π.)
- Θειότατος και Μακαριώτατος : Προσφωνούνται οι Πατριάρχες των υπόλοιπων Παλαιόφρων, Πρεσβυγενών Πατριαρχείων: Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων. Η Αυτού Θειοτάτη Μακαριότης (Α.Θ.Μ.)
- Αγιώτατος : Προσφωνούνται οι Πατριάρχες Μόσχας και Πάσης Ρωσίας καθώς και ο Πατριάρχης Σερβίας. Η Αυτού Αγιότης
- Μακαριώτατος : Προσφωνούνται οι Πατριάρχες των υπόλοιπων Νεοπαγών Πατριαρχείων: Ρουμανίας, Βουλγαρίας και Γεωργίας. Η Αυτού Μακαριότης

2. Αρχιεπίσκοπος

- Μακαριώτατος : Προσφωνούνται οι Αρχιεπίσκοποι, επικεφαλής Αυτοκεφάλων Εκκλησιών. Παραδείγματα: οι Εκκλησίες της Κύπρου, της Ελλάδος, της Πολωνίας, της Αλβανίας, της Τσεχίας και Σλοβακίας της Ουκρανίας. Η Αυτού Μακαριότης
- Σεβασμιώτατος : Προσφωνούνται οι Αρχιεπίσκοποι, που δεν είναι επικεφαλής Αυτοκέφαλων Εκκλησιών, ή είναι ημι-αυτόνομες, και υπάγονται κάπου. Παραδείγματα: Οι Εκκλησίες της Κρήτης, της Αμερικής και της Αυστραλίας που ανήκουν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Αρχιεπισκοπή Σινά κ.α. που ανήκει στο Πατριαρχείο Ιεροσολύμων. Η Αυτού Σεβασμιότης

3. Μητροπολίτης

- Σεβασμιώτατος : Προσφωνούνται γενικά οι Μητροπολίτες.
- Παναγιώτατος : Προσφωνούνται κατ' εξαίρεση οι Μητροπολίτες α) Θεσσαλονίκης και β) Μονεμβασίας και Σπάρτης γ) Τραπεζούντας (μέσα στην περιφέρειά τους και μόνον).
- Πανιερώτατος : Προσφωνούνται οι Τιτουλάριοι Μητροπολίτες (χωρίς Επαρχία και Διοικητική Αρχή) και οι Μητροπολίτες της Εκκλησίας της Κύπρου.
- Ιερώτατος : Προσφωνούνται οι Μητροπολίτες από τον Οικουμενικό Πατριάρχη.

4. Άγαμοι Ιερείς

- Πανοσιολογιώτατος : Προσφωνούνται οι Αρχιμανδρίτες με πτυχίο Ανώτατης Σχολής.
- Πανοσιώτατος : Προσφωνούνται οι Αρχιμανδρίτες άνευ πτυχίου.
- Οσιολογιώτατος : Προσφωνούνται οι Ιερομόναχοι με πτυχίο Ανώτατης Σχολής.
- Οσιώτατος : Προσφωνούνται οι Ιερομόναχοι άνευ πτυχίου.

5. Έγγαμοι Ιερείς

- Αιδεσιμολογιώτατος : Προσφωνούνται οι έγγαμοι ιερείς με πτυχίο Ανωτάτης Σχολής.
- Αιδεσιμώτατος : Προσφωνούνται οι έγγαμοι ιερείς άνευ πτυχίου.

6. Διάκονος

- Ιερολογιώτατος : Προσφωνούνται οι Διάκονοι με πτυχίο Ανωτάτης Σχολής.
- Ευλαβέστατος : Προσφωνούνται οι Διάκονοι άνευ πτυχίου

7. Μοναχός

- Οσιολογιώτατος : Προσφωνούνται οι Μοναχοί με πτυχίο Ανωτάτου Σχολής.
- Οσιώτατος : Προσφωνούνται οι Μοναχοί άνευ πτυχίου

8. Ιεροψάλτες

- Μουσικολογιώτατος : Προσφωνούνται οι χοράρχες των ιεροψαλτών.

Τα οφίκια είναι εκκλησιαστικοί τιμητικοί τίτλοι, που απονέμονται σε λαϊκούς και στον ανώτερο ή τον κατώτερο κλήρο, από Πατριάρχη

Ενδεικτικά αναφέρονται τα

- Αγιογράφος
- Αρχιτέκτων των Πατριαρχείων
- Διδάσκαλος του Ευαγγελίου,
- Διδάσκαλος του Αποστόλου,
- Διδάσκαλος του Ψαλτηρίου,
- Διδάσκαλος του Γένους,
- Διδάσκαλος της Εκκλησίας,
- Διδάσκαλος των Ελληνικών Γραμμάτων,
- Προστάτης των Γραμμάτων και
- Μουσικοδιδάσκαλος

Αξιώματα της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι (ενδεικτικά):

- Αρχιμανδρίτης
- Πρωτοπρεσβύτερος
- Σύγγελος
- Οικονόμος
- Σακελλάριος
- Αρχιδιάκονος
- Πρωτοδιάκονος

Ιεραποστολή - Η Ιεραποστολή στο Βυζάντιο. Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων και των Ρώσων. Το ιεραποστολικό έργο στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία

Η Ιεραποστολή στο Βυζάντιο

Ιεραποστολή είναι η αποστολή χριστιανών κηρύκων στις μη χριστιανικές χώρες για τη διάδοση της διδασκαλίας του Χριστού.

Η διάδοση στο Βυζάντιο γίνεται με τους μοναχούς και τους ασκητές. Χριστιανοί επίσης αιχμάλωτοι, που είχαν γυρίσει στις πατρίδες τους κηρύσσουν το Ευαγγέλιο και μεταδίδουν τις αλήθειες του Ευαγγελίου. Τέλος, έμποροι χριστιανοί που πήγαιναν σε μακρινές χώρες διέδιδαν τη χριστιανική διδασκαλία.

Το Ευαγγέλιο κηρύττεται στην Αρμενία, Περσία, Ινδίες, Αραβία και βυζαντινοί ιεραπόστολοι φτάνουν μέχρι την Κίνα.

Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων και των Ρώσων

Σλάβοι είναι τα φύλα που εγκαταστάθηκαν στα τέλη του 5^{ου} αι στα βόρεια σύνορα της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Το 862 μία ομάδα Σλάβων, οι Μοραβοί, ζητάνε από το βυζαντινό αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ' να διδαχτούν την ορθόδοξη πίστη. Ο Πατριάρχης Φώτιος υποδεικνύει για την ιεραποστολή δύο αδέρφια, τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο.

Οι Μοραβοί δεν έχουν αλφάβητο. Παρά τις δυσκολίες το πρόβλημα λύνεται με τη δημιουργία από τον Κύριλλο του σλαβικού αλφαβήτου, του λεγόμενου «Γλαγολιτικού». Σε αυτό μεταφράζεται η Αγία Γραφή και η Θεία Λειτουργία.

Η σημασία του εκχριστιανισμού των Μοραβών είναι τεράστια. Φανερώνει κυρίως το γεγονός ότι ο χριστιανισμός είναι πάνω από εθνότητες και απευθύνεται σε κάθε άνθρωπο με πλήρη σεβασμό των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων του.

Τον 9^ο αι εκχριστιανίζονται οι Βούλγαροι και οι Σέρβοι. Χτίζονται πολλοί ναοί και μοναστήρια. Αναπτύσσεται η φιλολογία και η εκκλησιαστική τέχνη με βάση τα ελληνικά πρότυπα.

Τον 10^ο αι. εκχριστιανίζονται οι Ρώσοι και ο ηγεμόνας τους Βλαδίμηρος. Αρχίζει η πολιτιστική ανάπτυξη των Ρώσων με μεταφράσεις εκκλησιαστικών συγγραμμάτων. Αναπτύσσεται η ναοδομία και το 12^ο αι ακολουθεί μεγάλη ακμή του ρωσικού μοναχισμού.

Το ιεραποστολικό έργο στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία

Σήμερα, η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία στέλνει ιεραποστολές σ' όλον τον κόσμο. Έχει ιδρύσει Ορθόδοξες Χριστιανικές Εκκλησίες, που έχουν επικεφαλής ιεράρχες και κατώτερους κληρικούς έχει χτίσει ναούς, ίδρυσε σχολεία και άλλα ιδρύματα.

Έλληνες ιεραπόστολοι έχουν στραφεί στους ιθαγενείς λαούς της Αφρικής και της Ασίας. Η ορθόδοξη χριστιανική πίστη έχει διαδοθεί στην Κορέα, Ιαπωνία, στις φυλές της Αφρικής κ.α.

«Το ιεραποστολικό έργο της Εκκλησίας της Ελλάδος εστιάζει στην προσφορά υπηρεσιών όπως η δημιουργία υποδομών για παροχή πόσιμου νερού, τα συσσίτια, οι ιατρικές υπηρεσίες, η λειτουργία ορφανοτροφείων και σχολείων, η χορήγηση υποτροφιών για σπουδές. Σήμερα ορθόδοξα ιεραποστολικά κλιμάκια λειτουργούν σε περίπου 60 περιοχές σε όλο τον κόσμο, μεταξύ των οποίων σε Κένυα, Ουγκάντα, Νιγηρία, Ζιμπάμπουε, Κονγκό, Μπουρούντι, Ρουάντα, Καμερούν, Τσαντ, Ινδία, Κορέα, Χονγκ Κονγκ, Φιλιππίνες, Ταϊβάν, Ινδονησία. Το τελευταίο ιεραποστολικό κλιμάκιο δημιουργήθηκε στα Νησιά Φίτζι. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο έχει υπό την αιγίδα του τα ιεραποστολικά κλιμάκια στην Ασία, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής μεριμνά για εκείνα στην αφρικανική ήπειρο, ενώ στο Πατριαρχείο Αντιοχείας ανήκουν οι μητροπόλεις τα ποιμένα των οποίων δοκιμάζονται από τις πολεμικές πληγές στη Μέση Ανατολή». Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ